

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

**Факультет менеджменту
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи**

Допущено до захисту
«_____» _____ 2024 р.
Завідувач кафедри, д.е.н., професор
_____ Людмила ТРАНЧЕНКО

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти**

**РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ
КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Виконав: здобувач вищої освіти
2 курсу, 21 м-тм групи
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
освітньо-професійної програми «Туризм»
Олександр Віталійович БАКАЛ

Науковий керівник: к.е.н., доцент
Наталія ТЕРЕЩУК

Умань-2024

ЗМІСТ

	ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСТВ ТА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У СІЛЬСЬКОМУ ЗЕЛЕНОМУ ТУРИЗМІ	10
1.1.	Особливості формування господарств та напрями здійснення підприємницької діяльності у сільському зеленому туризмі	10
1.2.	Організаційно-економічний механізм розвитку господарств та малих підприємств	23
1.3.	Методичні засади визначення ефективності та конкурентоспроможності підприємницької діяльності	30
РОЗДІЛ 2.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ГО «СПІЛКА СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ»	34
2.1.	Загальна характеристика та аналіз внутрішнього середовища організації	34
2.2.	Програми добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму	41
2.3.	Туристичні ресурси Черкащини як формоутворюючий елемент дестинацій сільського зеленого туризму	44
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ	50
3.1.	Аналіз пропозицій щодо сільського туризму в Черкаській області	50
3.2.	Розробка рекламного туру по діючим сільським садибам Черкащини	55
3.3.	Шляхи покращення обслуговування туристів в сільських садибах Черкаської області	65
	ВИСНОВКИ	69
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
	ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан та розвиток аграрної сфери економіки України супроводжується формуванням нових ринкових сегментів і видів підприємницької діяльності на селі. Проте процеси розвитку підприємництва на сільських територіях мають свої специфічні умови та риси. Йдеться про структуру й розміщення природно-ресурсного потенціалу, зайнятість сільських жителів, наявність об'єктів інфраструктури, близькість до міст тощо. Саме їх всебічне врахування є основою для ефективної як сільськогосподарської, так і інших видів діяльності, зокрема сільського зеленого туризму. Останній має позитивний досвід у багатьох європейських країнах, але лише започатковується у національному господарстві.

Дослідження проблематики сільського зеленого туризму в Україні здійснюють О. Бейдик, В. Васильєв, О. Дудзяк, Л. Забуранна, М. Ігнатенко, М. Костриця, О. Марченко, Т. Пінчук, О. Сарапіна та ін. У їх працях висвітлено проблеми та перспективи становлення підприємств сільського зеленого туризму в Україні. Окремі напрями розвитку підприємництва у галузі та їх вплив на розвиток сільських територій, зайнятості, регіональної економіки обґрунтовані у працях І. Бистрякова, О. Бородіної, Б. Буркинського, М. Бутка, В. Гейця, М. Долішнього, В. Євдокименка, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мармуль, І. Романюк, Т. Ткаченко, Г. Черевка та ін.

Проте проблеми виявлення чинників та ризиків, конкурентних переваг підприємництва у галузі сільського зеленого туризму, розробки організаційно-економічного механізму функціонування його складників, оцінки раціонального використання наявного ресурсного потенціалу висвітлені недостатньо. Подальших досліджень потребує інституційне забезпечення суб'єктів господарювання у галузі туризму, узагальнення методичних засад визначення їх ефективності, світового досвіду в оподаткуванні сільських туристичних господарств та підприємств, стандартизації туристичних послуг, використання кластерів в обґрунтуванні стратегії розвитку та підвищенні конкурентоспроможності господарств та малих підприємств сільського

зеленого туризму в Україні та окремих її регіонах на перспективу.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні наукових засад і розробці практичних рекомендацій розвитку господарств та малих підприємств сільського зеленого туризму а Черкащині, вдосконалення системи управління ними на основі всебічного врахування ресурсного потенціалу, соціальної відповідальності та інших конкурентних переваг.

Відповідно до мети дослідження були визначені та розв'язані такі основні **завдання**:

- ідентифікувати основні принципи здійснення підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму;
- обґрунтувати методичні засади визначення ефективності та конкурентоспроможності підприємницької діяльності;
- визначити ресурсний потенціал, умови та чинники функціонування господарств та малих підприємств у сфері сільського зеленого туризму;
- здійснити оцінку конкурентного середовища функціонування господарств і малих підприємств сільського зеленого туризму;
- розробці туристичного маршруту Черкащиною;
- визначити напрями державної підтримки господарств та малих підприємств сільського зеленого туризму.

Об'єктом дослідження є процеси становлення, розвитку та функціонування господарств та малих підприємств у сфері сільського зеленого туризму на Черкащині.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад діяльності господарств та малих підприємств сільського зеленого туризму.

Для досягнення мети дослідження кваліфікаційної дипломної роботи було застосовано **методи дослідження**: системно-структурний аналіз та синтез вивчення соціально-економічних та виробничо-екологічних процесів і явищ функціонування суб'єктів сільського зеленого туризму.

З допомогою статистико-економічних методів відносних і абсолютних величин, економічної оцінки компонентів ресурсного потенціалу визначено ресурсне забезпечення підприємств сільського зеленого туризму. Методом бальних оцінок та ранжування визначено туристичну привабливість сільських територій їх розміщення. Використання SWOT-аналізу дозволило виявити вузькі місця та конкурентні переваги розвитку підприємств сільського зеленого туризму порівняно з іншими суб'єктами господарювання на селі.

Методом анкетування досліджувалися особливості реалізації культурно-етнічних надбань як туристичних продуктів та рівень і якість наданих послуг у агросадибах. Статистико-економічні дозволили здійснити оцінку соціальної, економічної та екологічної ефективності й конкурентоспроможності функціонування сільських туристичних підприємств.

Інформаційною базою дослідження стали чинні законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, довідково-інформаційні видання, результати досліджень аналітичних центрів, роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, інформаційні ресурси мережі Інтернет, результати розрахунків, отриманих безпосередньо автором.

Апробація матеріалів роботи. Матеріали роботи апробовано у: *Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія, практика та інновації розвитку туристичної і готельно-ресторанної індустрії» та Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку».*

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСТВ ТА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У СІЛЬСЬКОМУ ЗЕЛЕНОМУ ТУРИЗМІ

1.1. Особливості формування господарств та напрямів здійснення підприємницької діяльності у сільському зеленому туризмі

Враховуючи тривалу соціально-економічну кризу в Україні, зокрема, загострення проблем відтворення сільського населення, збереження сільських територій та сільського способу життя, широке розповсюдження та розвиток підприємств та господарств сільського зеленого туризму тут є особливо бажаним. Системний підхід до їх організації може й повинен сприяти розвитку не лише внутрішнього, але й зовнішнього туризму як способу діяльності, розширення міжнародних зв'язків та взаємовигідного співробітництва.

Світова і, особливо, європейська практика свідчить, що надзвичайно важливу роль на селі відіграє туристична сфера діяльності. Саме вона є одним із перспективніших напрямів структурної перебудови сільської економіки [55]. Підприємства та господарства сільського зеленого туризму стимулюють розвиток, перш за все, суб'єктів господарювання або діяльності таких галузей, як транспорт, будівництво, зв'язок, сільське та житлово-комунальне, готельно-ресторанне господарство, соціокультурна сфера, заповідна справа.

Підприємства та господарства сільського зеленого туризму відкривають нові фінансово-економічні можливості як для поліпшення наповнюваності бюджетів сільських родин, місцевих органів самоврядування, благоустрою сільських територій, так і для зближення способів життєдіяльності міських і сільських жителів. Вони розширюють сферу зайнятості сільського населення; позитивно впливають на економіку та екологію сільських територій країни; сприяють відродженню, збереженню та розвитку автентичних народних звичаїв та подій, промислів, ремесел; пам'яток державності, історико-культурної спадщини, природно-заповідної справи.

Україна в цілому, у тому числі й сільська місцевість, має значні ресурсні можливості та конкурентні переваги саме для розвитку туристичної сфери:

багату самобутню історію, культуру і мистецтво, багатовікові традиції, різні види зайнятості, мальовничі природні ландшафти тощо. Кожне українське село можна перетворити на справжній туристичний осередок або дестинацію, що сміливо конкуруватиме із вітчизняними та європейськими туристичними й курортними центрами. Отже, підприємства та господарства сільського зеленого туризму, отже, можуть стати одними з поширених, найрозвиненіших та конкурентоспроможних суб'єктів сільської економіки.

Також підприємства та господарства сільського зеленого туризму є одними із джерел збільшення доходів сільського населення та складниками комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури. Їх розвиток може стати втіленням стратегії подолання бідності в сільській місцевості [68]. Саме тому в країнах, які розвиваються, сільський зелений туризм підтримується і заохочується державою. Це означає, що доступ до туристичної діяльності є максимально спрощеним, а господарські суб'єкти, які надають послуги в цій сфері, отримують всілякі преференції, у тому числі й податкові, кредитні, бюджетні та у формах державноприватного партнерства.

Основою організації відпочинку й туризму на селі виступає сільська родина, яка проживає тут постійно. Природно, що вона здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, і побічну, - з використанням майна та інших засобів цього господарства для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму, народних промислів і ремесел тощо. Відносно туристичної діяльності йдеться про забезпечення відпочивальників житлом, харчуванням, ознайомлення з аграрним виробництвом, місцевою культурою, святами, звичаями і традиціями.

Вивчаючи теоретичні дослідження науковців у сфері сільського зеленого туризму, слід зазначити, що цілий ряд авторів давав опис сільського зеленого туризму, його сутності та актуальності для України. Проте сам термін «сільський зелений туризм», тим більше підприємництво в ньому, не знайшли належного відображення у їх працях [47]. Між фахівцями в сфері туризму ще й досі тривають дискусії щодо таких понять, як сільський туризм, екотуризм,

агротуризм, зелений туризм, фермерський туризм, екоагротуризм. Також слід зауважити, що багато авторів розуміють одне і теж під різними поняттями. В таких умовах доцільно звернутися до нормативних визначень, які мають силу закону.

Згідно Закону України «Про сільський зелений туризм» сільський зелений туризм - це відпочинковий вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму. Послуги сільського зеленого туризму - це діяльність членів особистого селянського, особистого підсобного або фермерського господарства з надання бронювання, розміщення, харчування, інформаційного обслуговування, інших видів послуг, що спрямовані на задоволення потреб туристів. І далі, Законом чітко визначаються сутність та особливості підприємництва у сільському зеленому туризмі.

Так, діяльність з надання послуг у сфері сільського зеленого туризму не відноситься до підприємницької діяльності за умови, якщо сукупний однорічний дохід від неї не перевищує однорічного розміру прожиткового мінімуму у розрахунку на сільського господаря та на кожного члена родини, які постійно проживають з ним. У випадку розміщення сільської зеленої туристичної агросадиби в сільській місцевості, яка відноситься до курортної та/або лікувально-оздоровчої зони, сільські господарі або члени їх родини зобов'язані зареєструватися як суб'єкти підприємницької діяльності.

Відомі й інші визначення підприємництва у галузі. Так, згідно них, агротуристична діяльність також відноситься до підприємницької за умови, якщо кількість ліжко-місць у сільській агросадибі, що пропонуються для тимчасового розміщення туристів, досягає дев'яти. У цьому випадку сільський аграрний туризм - це вид туризму, який передбачає тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в сільську місцевість в оздоровчих, пізнавальних чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності.

Сільський туризм - відпочинковий вид туризму, що базується у сільських агросадибах, де власник садиби надає послуги з розміщення та

харчування туристів. Основна мета даного виду туризму – пасивний відпочинок від міської метушні та вивчення побуту, культури, традицій і способу життя селян. Зелений туризм (екотуризм) - відпочинковий вид активного туризму, метою якого є пізнання та збереження природи з розміщенням туристів у кемпінгах, сільських міні-готелях, мотелях та наметах. Фермерський туризм (агротуризм) - відпочинковий вид активного туризму, метою якого є відпочинок у поєднанні з сільськогосподарськими роботами та аграрною діяльністю, незалежно від місця розташування фермерського господарства чи аграрного підприємства.

Аналіз вказаних узагальнених дефініцій дозволяє стверджувати про їх певну умовність та наукоподібність. Насамперед, вкажемо, що їх об'єднує: це забезпечення відпочинку та оздоровлення інших людей сільськими жителями, які тут проживають постійно та наявними у них засобами із збереженням основної діяльності. Однак, сільський туризм, поряд з побутом, неминуче долучається до природи, оскільки життєдіяльність сільських жителів, на відміну від міських, активно здійснюється у її середовищі. Тому немає потреби у терміні “зелений туризм” як самостійному. І не обов'язково розміщувати туристів у кемпінгах та наметах. Це вимагає спеціальних обладнаних площ та додаткових затрат, тоді як є вже готове сільське житло з більшим набором побутово-комунальних зручностей.

Ці два види туризму, отже, розділені дещо умовно та неприродно. Як і третій вид - аграрний, який передбачає заняття або ознайомлення з сільськогосподарською працею. У будь-якому випадку, це відбувається на добровільних засадах і також може здійснюватися і в зеленому, і в сільському туризмі. Отже, з метою уникнення непотрібної наукоподібності доцільно вживати термін “сільський туризм”, який передбачає всі інші види та їх послуги. Інша справа, що їх спектр може бути неповним або через можливості та ресурси сільських господарів, або через побажання самих туристів.

Таблиця 1.1

Спільні та відмінні характеристики сільського зеленого туризму,
агротуризму та екотуризму*

Характеристика	Сільський зелений туризм	Агротуризм	Екотуризм
З погляду туриста			
Місце дислокації	Сільська територія	Сільська територія	Території природних парків, лісових та гірських масивів
Місце отримання послуг	Будинок сільського господаря	Ферма	Будинки лісників, палатки посеред дикої природи
Мета подорожі	Відпочинок від галасу міста, ознайомлення з культурою та місцевими традиціями	Допомога у веденні сільського господарства	Знайомство з живою природою та збереження довкілля
З погляду власника домогосподарства			
Мета надання послуг	Отримання доходів від надання послуг проживання, харчування та дозвілля	Допомога у веденні сільського господарства, отримання доходів від надання послуг проживання	Не залежить від волі і бажання селянина
Законодавче регулювання	Частково регулюється Законом України "Про особисте селянське господарство"; відсутність спеціальних законодавчих актів та норм	Закон України "Про особисте селянське господарство"	Положення законодавства України щодо охорони навколишнього середовища
Орган регулювання та підпорядкування	ВНО "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму"; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та локальні органи виконавчої влади	ВНО "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму"; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, локальні органи виконавчої влади	ВНО "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму" та Міністерство екології та природних ресурсів України
Стартовий капітал	Власний будинок господаря (агрооселя, агросадиба)	Фермерське господарство з окремим будинком для ночівлі	Не залежить від волі і бажання селянина

Оскільки в нормативно-законодавчому полі використовується поняття “сільський зелений туризм”, то ми також приєднуємося до нього. Хоча вживання слова “зелений” акцентує увагу на екологічності туристичної підприємницької діяльності на селі, проте воно і, значним чином, обмежує її. Так, сільська місцевість зберігає унікальні замкові, палацові та садово-паркові ансамблі, культові споруди, археологічні пам’ятки різних історичних епох, музеї-садиби видатних представників української культури і мистецтва, осередки нашої державності, до яких байдуже ставляться місцеві жителі як до звичних та які невідомі широкому загалу.

Між тим саме вони здатні надати туристичній діяльності на селі нового, глибокого змісту, посилити конкурентні переваги малих підприємств та сприяти відродженню сільських територій на засадах державно - приватного партнерства. Отже, для подальшого сталого розвитку підприємств сільського зеленого туризму розуміється вкрай важливим створення відповідної законодавчої бази.

Оскільки туристична діяльність здійснюється переважно на рівні сільських господарств та домогосподарств, то правильніше вживати “господарства” сільського зеленого туризму, ніж “підприємства” або/та “малі підприємства”. Проте, за своєю суттю та функціями - це аналогічні суб’єкти галузі, тому немає потреби їх розділяти.

Сільський зелений туризм - це перспективний напрям малого туристичного бізнесу, заснований на активному відпочинку в сільській місцевості з певним розмаїттям циклу занять. Розвитку сільського зеленого туризму як середовища здійснення підприємництва в Україні сприяють такі чинники: зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості; унікальна історико- етнографічна спадщина українських сіл; багаті природні рекреаційно- туристичні ресурси; традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок; згортання інших видів діяльності на селі та його конкурентні переваги у збільшенні доходів та зростанні рівня життя сільських жителів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**SWOT-аналіз розвитку сільського зеленого туризму як напрямку
диверсифікації економіки сільських територій Черкаської області**

Перевага	Недолік
Географічне та геополітичне розташування	Недосконалі умови прибуття та пересування
Історична національна особливість	Не розроблені програми просування національно-етнографічної спадщини
Існування досвіду прийому відвідувачів	Відсутність інвестицій у сферу рекреації
Наявність природних рекреаційних ресурсів	Занедбаність пам'яток історії, архітектури та культури
Наявність пам'яток, історична спадщина міст і сіл, збереженість культури та народних ремесел	Нерівномірність розміщення закладів інфраструктури в територіально-адміністративному розрізі
Розробка туристичних маршрутів	Політичні негаразди в державі Відсутність інформації про область
Розробка районних програм розвитку сільського зеленого туризму	Відсутність наукового обґрунтування стимулювання процесів розвитку рекреаційно-туристичної сфери
Визнання на рекреаційно-туристичних ринках, у т.ч. міжнародних (Молдова, Латвія, Румунія), відносно позитивного іміджу регіону	Невисокий рівень якості обслуговування
Чисте навколишнє середовище, порівняно невисоке забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС	Відсутність гарантій якості послуг, нестача кваліфікованих спеціалізованих кадрів
Розвинута транспортна мережа	Не чітко розроблена концепція розвитку туризму в області
Зростання якості та асортименту рекреаційно-туристичних послуг, тенденції до нарощування обсягу наданих послуг	Недостатня кількість розроблених та впроваджених туристичних маршрутів
Визнання туристичної сфери одним із пріоритетних напрямів розвитку сільської економіки	Недосконалість нормативно-правової бази в галузі рекреації, неналежний стан туристичних маршрутів
Можливості	Загрози
Розвиток сільського зеленого туризму значно збільшить доходи селян, що поліпшить економічний розвиток сіл Черкащини	Значний рівень безробіття створює основу для збільшення злочинності, що буде відлякувати потенційних туристів
Розвиток несільськогосподарських видів підприємницької діяльності	Суперництво та відсутність координації між різними організаціями, що займаються промоцією сільського туризму, заважає впровадженню єдиних стратегічних цілей розвитку сільського туризму в регіоні
Приїзд туристів сприятиме більшому піклуванню, а відтак, кращому збереженню культурно-історичних пам'яток регіону	Поганий політичний імідж не сприяє діяльності іноземних інвесторів
Створення нових робочих місць в сфері обслуговування, медицини, транспортній мережі, які зможуть надати роботу і випускникам ВНЗ	Відсутність політичної стабільності та закону "Про сільський туризм" заважає організації відпочинку
Покращення технології обслуговування рекреантів і туристів	Недооцінювання значення туризму в регіоні

Водночас, ринок послуг сільського зеленого туризму в Україні має низку недоліків, ризиків та обмежень, на які потрібно звернути увагу для їх усунення. Йдеться про відсутність досвіду, інформації, недостатню спеціальну підготовку бажаючих здійснювати таке підприємництво; застаріле житло та комунальне господарство; низькі санітарно-гігієнічні вимоги та відставання сільських побутових зручностей від міських; відсутність або занедбаність інфраструктури сільських територій; неприйнятна екологічна обстановка тощо. Для того, щоб господарства та підприємства сільського зеленого туризму дійсно масово розвивалися, необхідно забезпечити здійснення його всебічної підтримки на місцевому та регіональному рівні, проведення виваженої політики державного регулювання.

Із загальної кількості туристів світу майже кожний третій надає перевагу сільському туризму. Саме тому підтримка саме сільських туристичних підприємств є частиною спільної аграрної політики (САП) країн Європейського Союзу ще з 80-х років минулого століття. У той період стрімко скорочувались обсяги сільськогосподарського виробництва й гостро постала проблема робочих місць у сільській місцевості. Останнім часом в Україні все більша кількість населення відмовляється від морського та пляжного відпочинку, надаючи перевагу сільському зеленому туризму, відпочиваючи там, де менше суєти [236, с. 62]. Щоправда, він ще не набув таких масштабів, як це має місце в інших країнах. Наприклад, в Австрії або у Польщі кожна десята селянська садиба пропонує туристичні послуги. А доходи від такого виду діяльності у цих країнах перевищують сотні мільйонів доларів та становлять 1/3 грошових надходжень сільських родин, які ним займаються.

Практично в усіх країнах Західної Європи сільський зелений туризм є високоприбутковим. У США він ще й поєднує широкий спектр різних видів туризму, заснованих на використанні природних, історичних ресурсів та інших унікальних особливостей сільської місцевості.

Тому державна політика підтримки у сфері сільського зеленого

туристичного підприємництва передбачає не лише економічні, а й соціально- культурні цілі:

- збереження та відтворення етнічно-культурної й архітектурної спадщини, національної самобутності сільських територій;
- забезпечення зміни та диверсифікації традиційної структури сільськогосподарського виробництва, вирішення екологічних проблем тощо;
- сприяння зростанню доходів як місцевого населення, так і сільських громад та регіонів їх розміщення в цілому; скорочення рівня безробіття, збільшення рівня зайнятості, зменшення міграцій сільського населення;
- розвиток малого підприємництва у сільській місцевості в інших видах або галузях діяльності - переробки сільськогосподарської продукції, будівництві, народних промислах, торгівлі і громадському харчуванні, оздоровленні, дозвіллі;
- активізація розвитку соціальної сфери в сільських населених пунктах і приведення соціальної інфраструктури у відповідність до науково обґрунтованих нормативних вимог;
- поліпшення зовнішнього вигляду, планування та організація сільських господарств і територій тощо.

У сільському зеленому туризмі доцільним є чіткий розподіл щодо господарських підприємств з туристичним нахилом і звичайних сільських агросадіб, оскільки не всі мешканці села можуть займатись підприємництвом. Однак виявляти гостинність, приймати гостей на сезонній основі цілком можливо для більшості сільського населення. При цьому потрібно акцентувати увагу на забезпеченні надання якісних послуг у сфері сільського зеленого туризму, насамперед, з урахуванням відповідності житла, сільського двору, санітарно-гігієнічних вимог.

Сільський зелений туризм спонукає місцеві громади не тільки до відбудови місцевих, регіональних історичних пам'яток та місцевої культури в сільських районах. Він сам сприяє створенню нових визначних пам'яток

та місць з метою покращення атракційності, що може забезпечити більший потік туристів. Активізація масового туризму на селі, окрім покращення відповідної інфраструктури, надає імпульс для розвитку трудомістких і нетрадиційних сільськогосподарських виробництв, або ж сприяє їх відродженню. Для прикладу - це створення лосиних, норкових та інших звірницьких ферм, розведення страусів, створення пасік, рибників для розведення форелі, ягідників та інше.

Основним суб'єктом туристичної діяльності у забезпеченні відпочинку на селі виступає сільська родина та її господарство. Вона надає туристичні послуги, зокрема житло; забезпечує харчування екологічно чистими та якісними продуктами, переважно виробленими у домогосподарстві; допомагає організувати дозвілля; відповідає за зручності та безпеку відпочинку тощо. Кожна родина, що працює у сфері сільського туризму, є міні-туроператором, оскільки формує власний туристичний продукт.

З метою приваблення туристів необхідно подбати про змістовне дозвілля відпочиваючих. Господар повинен мати кілька варіантів організації їх дозвілля, бути готовим, як уже зазначалося, показати власне господарство, розповісти про особливості його ведення, історію села, краю, географічні особливості, визначні пам'ятки, традиції, звичаї тощо, надати необхідний інвентар, виконувати роль провідника й екскурсовода. У зв'язку з цим виникає проблема освіти або початкової фахової підготовки господарів з туризму. Вони повинні знати свої права і обов'язки, володіти основами бухгалтерського обліку, вміти надати першу медичну допомогу, бути краєзнавцями і операторами, менеджерами та маркетингологами з туризму, фахівцями з психології управління та ділового спілкування [23].

З цією метою в селах в школах, бібліотеках, клубах, сільських радах або при центрах зайнятості бажано провести відповідні тренінги, курси, навчання, семінари тощо. До цієї роботи варто залучити старшокласників, студентів на умовах виробничої практики, викладачів та волонтерів,

фахівців з туризму. Також доцільно здійснювати надання дорадчих послуг у цій сфері.

Необхідною є й розробка бізнес-планів розвитку для кожного господарства у сільському зеленому туризмі, поширення позитивного досвіду у цьому напрямі. Нарешті, професійними мають бути інформаційне забезпечення, реклама, піар-акції, постійний моніторинг та аналіз відповідного ринку та його динаміки, особливо з використанням мережі інтернет.

Згідно наших досліджень, найбільш сприятливими районами для організації господарств та підприємств сільського зеленого туризму в Україні з огляду ресурсного забезпечення та наявності споживчого попиту є Карпати, Поділля, Полісся, Причорномор'я та Приазов'я, мальовничі села Центральної України, а також практично всі приміські села.

Прискоренню розвитку господарств та підприємств у сфері сільського зеленого туризму в Україні та її регіонах, отже, має сприяти подолання причин, які негативно впливають на цей розвиток:

- відсутність сприятливого нормативно-правового, організаційного та соціально-економічного середовища, сприятливого для створення підприємств сучасної туристичної галузі на селі;
- низький рівень доходів сільського населення, що не дає змоги забезпечити інвестування в бізнес, стримує підприємницькі ініціативи та інновації;
- нерозвиненість або згорання сільської соціальної інфраструктури, шляхів сполучення, відповідного сервісу, комфорту для клієнтів;
- нерозвиненість реклами і маркетингу в цілому, що унеможливорює отримання інформації потенційними клієнтами;
- дефіцит знань у селян в сфері ведення туристичного бізнесу, інформаційних технологій, аналізу ринку й маркетингових стратегій,

системного управління;

– відсутність відповідної державної й місцевої системи підтримки цього нового виду бізнесу.

Функціонування підприємництва у сфері сільського зеленого туризму залежить від низки чинників, які формуються і змінюються в процесі розвитку економічних відносин [37, с. 45]. Істотним при цьому є необхідний рівень соціально-економічного розвитку і стан нормативно-правового забезпечення, а також політичного клімату в державі (рис. 1.1).

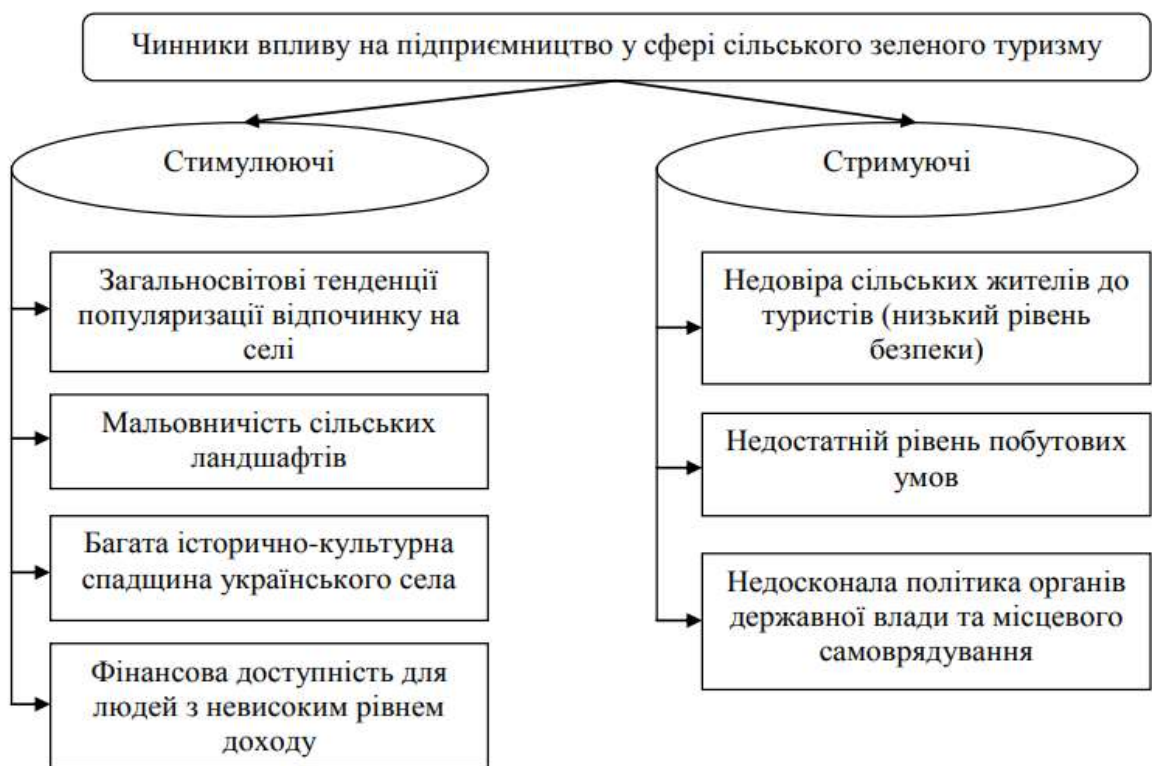

Рис. 1.1. Чинники впливу на підприємництво у сфері сільського зеленого туризму

Негативними чинниками впливу та ризиками, що ускладнюють формування ефективного середовища у сфері розвитку підприємств сільського зеленого туризму, є певна сезонність попиту на туристичні послуги. Також це незначна кількість бізнесменів з підприємницькими здібностями. Нарешті, йдеться й про довготривалу несприятливу для розвитку малого бізнесу ситуацію в країні. Вона пов'язана у т.ч. із корупцією різного роду

контролюючих державних установ, - податкової, митної, санітарно-епідеміологічної, пожежної служб, тіньовою економікою тощо.

Існує значний як для бідних селянських родин податковий тиск, передусім на початковому етапі, що гальмує підприємницьку діяльність у сфері сільського зеленого туризму та в інших сферах діяльності [24]. Спостерігається недостатність фінансових ресурсів для упорядкування системи інфраструктури загалом, що сприяла б веденню бізнесу в галузі сільського зеленого туризму. Досить сумнівними є можливості надання позик кредитними установами, які здебільшого мають пріоритет для великих підприємств із стійким фінансово-економічним становищем.

Діяльність агрооселі як суб'єкта підприємництва в системі сільського зеленого туризму залежить від механізму взаємодії складових туристичного ринку. Схематично це зображено на рис. 1.2.

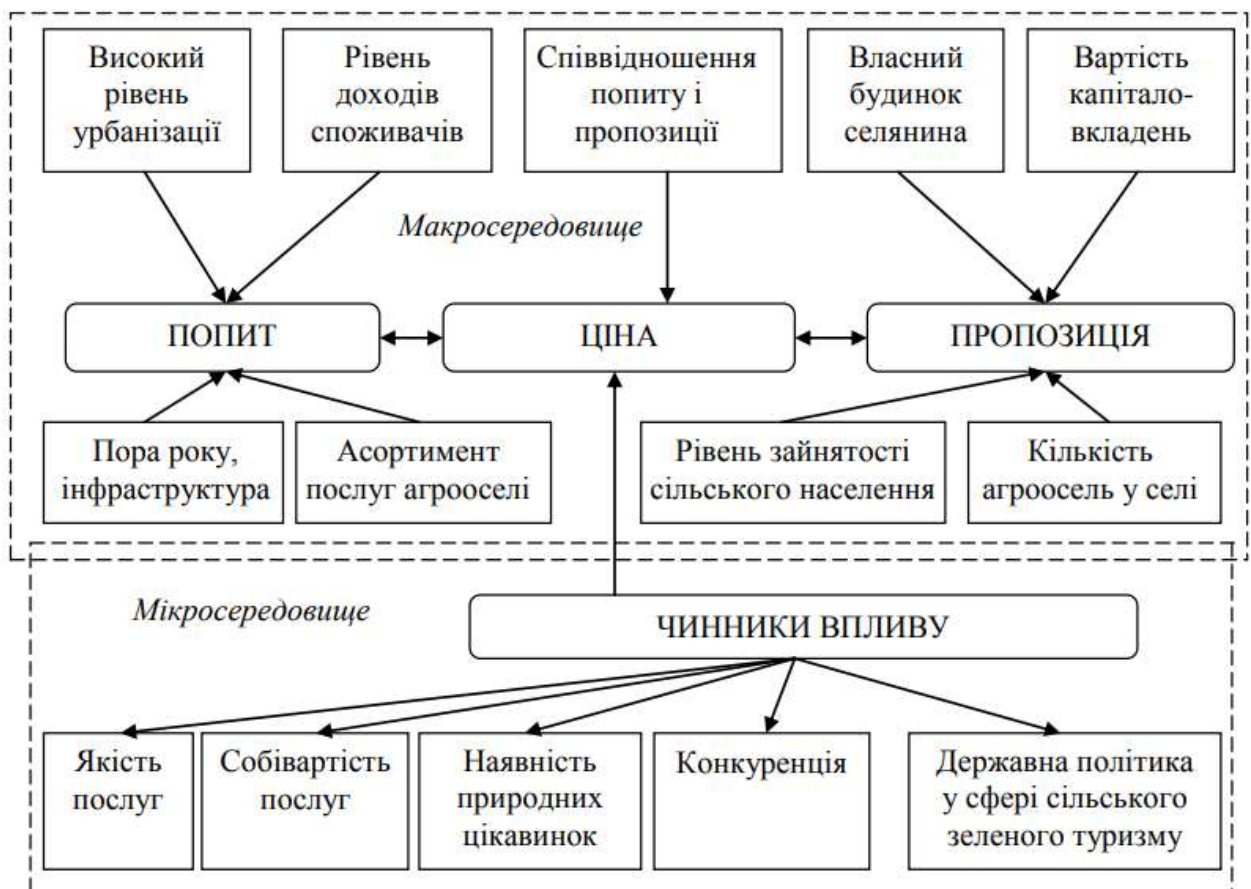

Рис. 1.2. Механізм функціонування агрооселі як суб'єкта підприємництва у сфері сільського зеленого туризму

Вкрай важливим є впровадження інноваційних проектів у розвиток інфраструктури туризму та рекреації відповідно до міжнародних стандартів, розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг. Стимулювання розвитку діяльності з орієнтацією на екологічний туризм має бути віднесене не тільки до інтересів окремих підприємців у сфері сільського зеленого туризму, але й сільських громад, сільських рад, громадських організацій. Не менш важливе значення у цьому контексті має відродження традиційних народних промислів та ремесел; вироблення екологічно чистих продуктів харчування; оздоровчих та лікувальних трав'яних сумішей; предметів побуту з регіональною символікою; розробка й використання досвіду народних оздоровчих процедур.

Окрему роль відіграє проведення еколого-освітньої діяльності, прокладання екологічних туристичних маршрутів, поліпшення облаштованості території місцями для паркування транспорту, створення пішохідних зон, музейних експозицій і копій визначних пам'яток. Необхідне рекламно-інформаційне забезпечення використання природних рекреаційних ресурсів, інформаційних матеріалів і центрів, у тому числі для попередження про небажаність/бажаність відвідувань у період максимального завантаження, заборони полювання, нересту риби, збору урожаю й інтенсивного завантаження селян іншими видами роботи. Пріоритетним завданням є впровадження доцільних стратегій з маркетингу, супровід груп гідами, інструктаж гідів, екскурсководів і туроператорів тощо.

1.2. Організаційно-економічний механізм розвитку господарств та малих підприємств

У формуванні туристичної конкурентоспроможності у регіонах або на сільських територіях, яку також називають туристичною регіональною привабливістю, повинні бути враховані не лише усі складові туристичного потенціалу даного регіону [75], а й джерела конкурентних переваг. Йдеться

про унікальні, неповторні чинники, на основі яких будується конкурентна позиція на туристичному ринку. У сучасному розумінні цими джерелами повинні бути загальні підвалини побудови сільської зеленої туристичної економіки, яка базується на туристичних ресурсах, послугах та інформації.

Формування господарств та малих підприємств сільського зеленого туризму на засадах конкурентоспроможності має передбачати її всебічну оцінку [78]. Вона є основою для прийняття управлінських рішень про напрями їх розвитку у поточних умовах та на перспективу. Індикатори конкурентоспроможності господарств та/або малих підприємств на ринку сільських зелених туристичних послуг наведено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Індикатори конкурентоспроможності господарств та підприємств
сільського зеленого туризму

Об'єкт оцінки	Характеристика
I. Розпізнавання конкурентної ситуації	1. Характеристика розмірів, ресурсів, стійкості й напрямів діяльності 2. Конкурентні переваги (поточні та майбутні) у сфері послуг сільського зеленого туризму: що, за якими цінами, засобами, якістю і результатами пропонується клієнтам, сегмент споживачів, платоспроможність і сталість. 3. Місія і соціальна відповідальність. 4. Стратегічні цілі розвитку.
II. Аналіз здатності до конкуренції	1. Аналіз конкурентного середовища господарства/підприємства: ідентифікація інституційного забезпечення, рівнів підтримки, ризиків, оцінка конкурентів. 2. Критерії аналізу та оцінки актуальної та потенційної сили конкурентоспроможності: аналіз та ідентифікація ключових чинників успіху/туристичної привабливості території; комплексна оцінка конкурентних переваг. 3. Окреслення конкурентного профілю господарства/підприємства.
III. Аналіз та оцінка конкурентоспроможності господарства/підприємства	1. Оцінка теперішньої та окреслення потенційної конкурентної позиції. 2. Обґрунтування стратегії розвитку та конкурентної боротьби. 3. Джерела зростання фінансової стійкості, розвитку й конкурентоспроможності. 4. Пропозиції щодо покращення та удосконалення діяльності.

Розроблено автором

Представлена в табл. 1.3 сукупність індикаторів може бути типовою при організації господарств та малих підприємств сільського зеленого туризму на засадах конкурентоспроможності. Її також доцільно застосовувати для оцінки їх можливого впливу на розвиток сільських територій. Специфіка такої екстраполяції буде, однак, вимагати розширеного визначення деяких категорій, наприклад, споживачів (туристи, відвідувачі, мешканці), зайнятості, туристичних ресурсів, окреслення інших критеріїв оцінки - чинників туристичної привабливості даного територіального утворення.

Всі підприємства туристичної галузі за ступенем участі в обслуговуванні туристів поділяються на 3 види: первинні, вторинні і третинні [1]. Загалом туристичні господарства та підприємства є складниками туристичного обслуговування поряд з іншими (рис. 1.3).

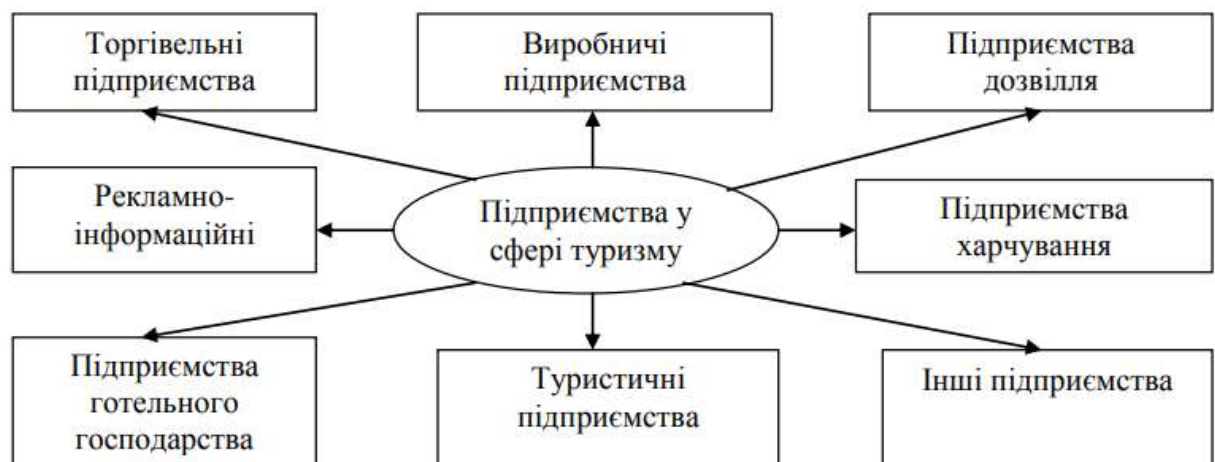

Рис. 1.3. Сукупність господарств і підприємств туристичного обслуговування на селі

Варто зазначити, що сільською зеленою туристичною діяльністю в Україні займається велика кількість різних типів туристичних господарств та підприємств, що надають різноманітні послуги туристам, задовольняючи їх попит. Діяльність туристичних підприємств певним чином розрізняється за специфікою виконуваних функцій, обсягами діяльності та задіяних ресурсів, що обумовлює їх класифікацію та типізацію. Можна виділити наступні типи туристичних підприємств, які функціонують і розвиваються за власні фінансові кошти за рахунок отримання прибутку: туроператори, туристичні

агентства, туристичні бюро, екскурсійні бюро, інші підприємства сфери туризму (рис. 1.4).

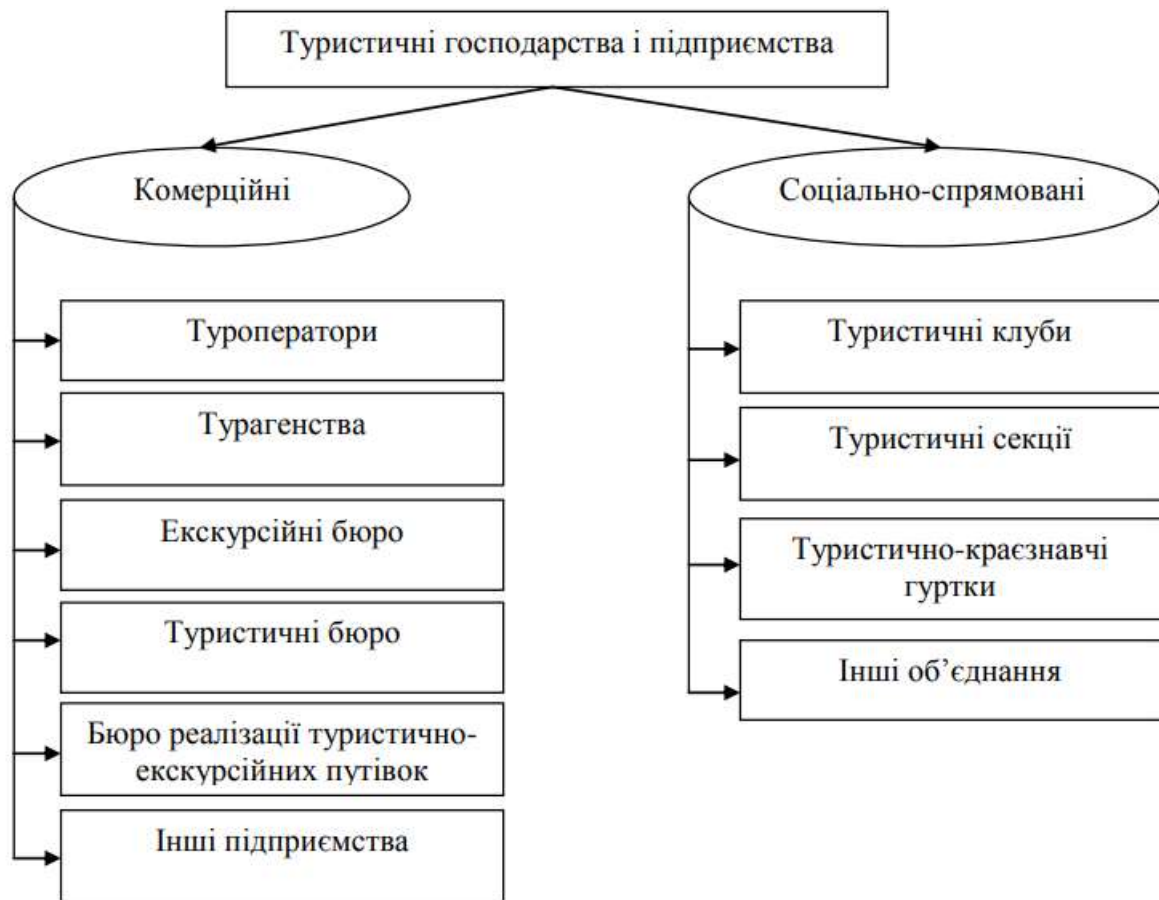

Рис. 1.4. Типологія підприємств та організацій у галузі туризму

Конкурентоспроможність господарств та підприємств сільського зеленого туризму комерційного спрямування визначається безліччю чинників. Передусім, йдеться про умови проживання, харчування й прийому відпочивальників; споживчі властивості та якість туристичних продуктів і послуг; міру їх маркетингової підтримки та просування; особливості цільових ринків, сегменти та поведінку споживачів; потенціал і ресурси туристичних дестинацій сільських територій тощо.

Однак конкурентоспроможність - це відносна характеристика, яка відображає відмінність від товару чи послуги конкурента, по-перше, за ступенем відповідності одній і тій самій суспільній потребі; по-друге, за витратами на задоволення цієї потреби. Під витратами розуміють ціну споживання, включаючи витрати покупця, пов'язані з придбанням товару, і всі

витрати, які виникають при його споживанні.

Забезпеченню конкурентоспроможності туристичного господарства або підприємства сприяють: управлінські рішення про вихід на нові ринки збуту, реорганізація структури, зміни господарських зв'язків і маркетингової політики тощо. Ринкові відносини диктують підприємству чіткі кінцеві цілі успіху в конкурентній боротьбі: максимальне задоволення запитів споживача і високий рівень ефективності виробничо-економічної діяльності. Реалізація цих цілей полягає у віднайдені і використанні конкурентних переваг, які забезпечують досягнення міцних конкурентних позицій на ринку.

Конкурентоспроможність суб'єктів туристичного бізнесу означає їх здатність ефективно використовувати свій потенціал, спрямований на успішний комерційний результат за дотримання умов збалансованого розвитку сільських територій [95]. Конкурентні переваги - це такі характеристики чи властивості, які забезпечують господарству або підприємству преференції над прямими конкурентами.

Основними чинниками, які забезпечують конкурентні переваги, є наступні:

- відмінна якість, що являє собою підвищену цінність для покупців або через зменшення їх витрат, або у зв'язку із підвищенням ефективності продукції. Така зовнішня конкурентна перевага забезпечує туристичному підприємству підвищену ринкову владу, тобто може примусити ринок платити більш високу ціну;
- витрати підприємства нижчі за рахунок високої продуктивності. Така внутрішня конкурентна перевага робить підприємство прибутковішим;
- навички, унікальні атракції чи технології, які створюють унікальну цінність для споживачів.

Конкурентні переваги господарств та підприємств сільського зеленого туризму за джерелами їх виникнення можна поділити на внутрішні і зовнішні. Внутрішні - це характеристики внутрішніх аспектів діяльності (рівень затрат, продуктивність праці, організація бізнес-процесів тощо), які перевищують

аналогічні характеристики пріоритетних конкурентів. Внутрішні переваги є базисом загальної конкурентної переваги суб'єктів господарювання. У більш широкому розумінні вони визначаються як такі: виробничі (продуктивність праці, економічність витрат, забезпеченість матеріально-технічними ресурсами); технологічні (сучасність, гнучкість технологічних процесів, використання досягнень науково-технічного прогресу); кваліфікаційні (професійність, активність, творчість персоналу, схильність до нововведень).

Також це організаційні переваги (сучасність, гнучкість, структурованість); управлінські (ефективність і результативність управління якістю, закупівельними та збутовими процесами; мотивація персоналу); інноваційні (впровадження нових технологій, продуктів, послуг, наявність і впровадження ноу-хау); наслідкові (ринкова культура підприємства, традиції); економічні (платоспроможність, ліквідність, прибутковість, рентабельність); територіальні (розміщення, близькість до джерел матеріальних і людських ресурсів, ринків збуту, транспортних шляхів та каналів розподілу).

Зовнішні конкурентні переваги базуються на спроможності господарств та підприємств створити більш значимі цінності для споживачів його продукції [84]. Це створює можливості більш повного задоволення їх потреб, зменшення витрат чи підвищення ефективності діяльності. Зовнішні конкурентні переваги орієнтують підприємство на розвиток та використання тих чи інших внутрішніх переваг та забезпечують йому стійкі конкурентні позиції, оскільки орієнтують на цілеспрямоване задоволення потреб конкретної групи споживачів.

До зовнішніх конкурентних переваг господарств і підприємств сільського зеленого туризму можна віднести, насамперед: інформаційні (ступінь їх поінформованості про стан і тенденції розвитку ринку, дію сил і умов навколишнього бізнес-середовища, поведінку споживачів, конкурентів); конструктивні (технічні характеристики продукції, послуг, дизайн); якісні (рівень якості продукції та послуг за оцінками споживачів); поведінкові (ступінь поширення концепцій маркетингу серед працівників щодо

задоволення потреб споживачів конкретних цільових ринків); кон'юнктурні (ринкові умови діяльності, конкурентне середовище).

Також це переваги сервісні (рівень та якість послуг); іміджеві (загальні уявлення споживачів про підприємство та його пропозиції продажу, популярність); цінові (рівень та можлива динаміка цін); збутові (портфель замовлень, прийоми та методи розподілу продукції); комунікаційні (канали і способи поширення інформації про підприємство, наявність і використання зворотного зв'язку) [73]. В залежності від конкурентного середовища, стану та динаміки ринку туристичних послуг, формується організаційно-економічний механізм функціонування господарств і підприємств сільського зеленого туризму (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Складові організаційно-економічного механізму функціонування господарств і підприємств сільського зеленого туризму

Управління впровадженням інновацій та залученням інвестицій з метою розширення сільського зеленого туризму здійснюється за допомогою бізнес-планування та інноваційно-інвестиційного проектування. Крім того, на основі їх розробок власники агроосель та особистих селянських господарств мають змогу започаткувати власну справу у цьому напрямі, отримавши пільгові

кредити, кошти спеціальних фондів та громадських організацій. З метою управління удосконаленням реалізації пропонованих туристичних продуктів та послуг необхідно використовувати маркетингові стратегії поведінки на ринку. В свою чергу, їх зміст залежить від наявних ресурсних та інших конкурентних переваг, рівня конкуренції та динаміки ринку туристичних послуг на селі, платоспроможного попиту споживачів.

1.3. Методичні засади визначення ефективності та конкурентоспроможності підприємницької діяльності

Сучасні умови функціонування підприємств сільського зеленого туризму характеризуються високим ступенем невизначеності, сезонною нестабільністю попиту на туристичні послуги, нестачею фінансових ресурсів, відсутністю відповідної орієнтації на клієнта, жорсткою конкуренцією в бізнесі. В таких умовах туристичне господарство або підприємство не може обмежитися тільки поточним плануванням й оперативним управлінням своєї діяльності. Виникає необхідність в розробці шляхів щодо підвищення її ефективності та конкурентоспроможності. Необхідність оптимізації бізнес-процесів; пошуку, формування й розвитку конкурентних переваг; боротьба за споживача обумовлює створення системи управління ними на основі безлічі різноманітних індикаторів та показників. Кожному підприємству важливо правильно оцінити конкурентне середовища, галузь, у якій воно функціонує, щоб запропонувати ефективні конкурентні стратегії, які б забезпечували його конкурентоспроможність та сталий розвиток на перспективу.

В умовах розвинутого ринку та високого рівня банкрутства суб'єктів господарювання комерційного успіху досягають лише ті з них, які можуть створювати та реалізовувати на належному організаційному рівні довгочасні стратегії конкурентоспроможності. Вибір та застосування цих стратегій неможливий без визначення наявних конкурентних переваг та оцінки конкурентоспроможності підприємства на даному етапі його життєвого циклу.

Конкурентоспроможність господарств й підприємств сільського

зеленого туризму, як було зазначено раніше, розуміється як їх можливості виробляти й реалізувати швидко, дешево, якісно, в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування туристичні продукти. З цією метою необхідна систематична робота з усього господарського циклу, що призводить до конкурентних переваг у сфері управління, фінансів, маркетингу й т.д. Конкурентоспроможність, отже, є результатом отриманих конкурентних переваг по всьому спектру проблем та напрямів управління діяльністю [39].

Конкурентоспроможність підприємств сільського зеленого туризму - це також узагальнююча характеристика їх стійкості, що зумовлюється ефективністю використання наявного ресурсного потенціалу, здатністю надавати привабливі за ціновими і неціновими характеристиками туристичні послуги, можливістю адаптуватися до змін динамічного ринкового середовища [22]. Нами встановлено, що у сфері сільського зеленого туризму проблема підприємництва та його оцінки у плані ефективності, конкурентоспроможності, сталого розвитку не вивчалася достатньо систематизовано. Тому часто в її методиці застосовуються загальні аспекти оцінки фінансово-господарських показників функціонування підприємств. В той же час слід враховувати, що туризм, тим більше сільський зелений туризм як сфера підприємницької діяльності, має свою специфіку. Виявивши її, можна виділити ряд особливостей і в методиці досліджень (рис. 1.6).

Підприємництво у сфері сільського зеленого туризму активно розвивається і в інших державах світу, для економіки яких він не є новим та недослідженим явищем. З метою перейняти досвід ведення підприємницької діяльності в цій сфері, управління та регулювання її державою, а також створення сприятливого клімату для подальшого розквіту агроосель в Україні ми порівнюємо показники обсягів туристичної діяльності в різних регіонах нашої країни та в інших державах з використанням статистико - економічного методу, зокрема порівняння [35]. Для встановлення взаємозалежності між рівнем туристичних потоків та станом інфраструктури використано метод статистичних групувань.

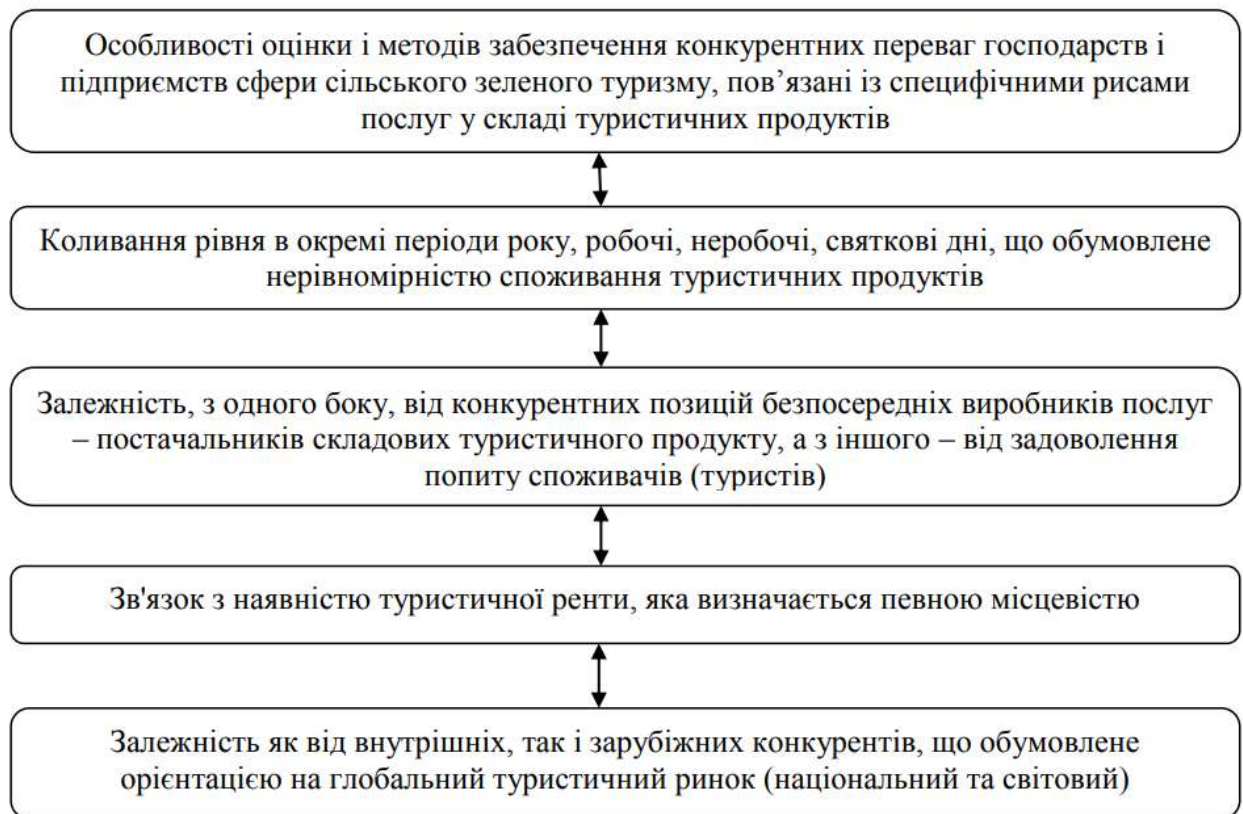

Рис. 1.6. Особливості методики оцінки ефективності та конкурентоспроможності функціонування підприємств сільського зеленого туризму

Очевидно, що важливого значення у становленні підприємництва у сфері сільського зеленого туризму ми надаємо можливостям сільської території з її природними та кліматичними умовами. Водночас ми беремо до уваги інші можливості - кількість місцевого населення, його середній вік, наявність освіти, менталітет та бажання працювати. Враховуючи вплив кожного окремого чинника, за допомогою методу індукції формується загальна концептуальна схема функціонування агроосель у сфері сільського зеленого туризму.

Сільський зелений туризм співіснує з іншими сферами людської діяльності на підприємницьких засадах [65]. Сфера сільського зеленого туризму також потребує державних програм розвитку та фінансування суміжних з нею сфер (наприклад, розвиток підприємництва агроосель сільського зеленого туризму сповільнюється в разі незадовільного стану

інфраструктури, але розвивається за умов сприяння розвитку сільської місцевості). Послідовно розглядаючи взаємодію сільського зеленого туризму з іншими формами господарювання і досліджуючи його як елемент складної економічної системи на державному рівні, ми переходимо на локальний рівень, використовуючи метод дедукції як інструмент пізнання і виявлення закономірностей його розвитку.

Для визначення ступеня впливу зовнішніх (політичних, економічних, соціальних, культурних, правових тощо) і внутрішніх (рівень кваліфікації персоналу, залученого до надання послуг сільського зеленого туризму, менеджмент організації, що здійснює проект, тощо) чинників на можливість успішного провадження підприємницької діяльності агроосель у сфері сільського зеленого туризму використовувався інституційний аналіз.

У сфері сільського зеленого туризму доходи від реалізації послуг агрооселі в основному складаються з доходів від:

- надання кімнат для ночівлі чи проживання;
- реалізації послуг харчування на території агрооселі;
- надання побутового обслуговування (прання, прасування тощо);
- пасажирських перевезень;
- екскурсійної діяльності;
- інших послуг (телекомунікаційні, за користування спорядженням, прокат велосипедів тощо).

Визначення конкурентоспроможності господарств і підприємств сільського зеленого туризму означає порівняння різних показників і критеріїв одного підприємства на тлі інших. Тому доречно відзначити відносність даної категорії. Процедура аналізу конкурентоспроможності підприємства сільського туризму можна схематично представити у вигляді певної послідовності (рис. 1.7).

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ГО «СПІЛКА СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ»

2.1. Загальна характеристика та аналіз внутрішнього середовища організації

Громадська організація (ГО) «Спілка сільського зеленого туризму в Україні», (англ. Non government organization «Union for Promotion of Rural Green Tourism development in Ukraine») (далі Спілка) є добровільною громадською організацією, яка діє на підставі Конституції та інших актів законодавства України та власного Статуту.

До Правління Спілки сільського зеленого туризму в Україні входить 8 осіб.

Голова правління: Васильєв Володимир Павлович, ініціатор і організатор розвитку сільського зеленого туризму в Україні, головний редактор науково-популярного журналу «Туризм сільський зелений», експерт-дорадник з розвитку сільських територій, маркетингу та сільського туризму.

Контакти:

м. Київ

e-mail: vgt951@gmail.com

FB: <https://www.facebook.com/volodymyr.vasyliev.14>

Організація діє на засадах законності, добровільності, майнового інтересу членів, прозорості, відкритості та публічності.

Організація має відокремлене майно і самостійний баланс.

Організація відкриває рахунки в національній та іноземній валютах в установах банків в Україні і за кордоном в законодавчому порядку.

Організація має печатку, штампи і бланки, що містять її повну назву державною мовою та ідентифікаційний код.

Символіка Спілки реєструється в установленому законодавством порядку.

Метою діяльності Спілки не є отримання прибутку. Організація не розподіляє отримані доходи (прибутки) серед засновників, учасників (членів) організації, працівників (крім оплати їх праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління Спілки та інших пов'язаних з ними осіб.

Своєю місією ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» вважає об'єднання господарів садиб та туристів на найпотужніших комунікаційних та маркетингових платформах, створення туристам привабливої та якісної альтернативи при виборі відпочинку у вигляді сільського зеленого туризму і допомога господарям садиб досягти сталого розвитку.

Своєю візією Спілка вважає впровадження переходу від роз'єднаних садиб до кластерів сільського зеленого туризму в Україні. Стати учасником зеленої та агротуристичної ЕкоСистем. Формування і підтримка відповідного середовища, яке надасть можливість покращити добробут сільського населення та якість життя за рахунок диверсифікації господарської діяльності, повніше використання та збереження природного та історико-культурного потенціалу сільської місцевості.

На сайті Спілки розміщено посилання на основні закони та положення, які надають правове забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму в Україні. Окремі аспекти цієї діяльності регулюються наступними нормативно-правовими актами:

- [Цивільним кодексом України;](#)
- [Господарським кодексом України;](#)
- [Податковим кодексом України;](#)
- [Сімейним кодексом України;](#)
- Законом України [«Про туризм»](#) ;
- Законом України [«Про зайнятість населення»](#) ;
- Законом України [«Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»](#) ;

- Законом України [«Про захист прав споживачів»](#) ;
- Законом України [«Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»](#) ;
- Постановою Кабінету Міністрів України [«Про затвердження порядку надання послуг з тимчасового розміщення \(проживання\)»](#) ;
- Наказом Державного департаменту ветеринарної медицини України [«Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до особистих селянських господарств - виробників сирого товарного молока»](#) та іншими.

Історія існування «Спільки» починається з 1996 року, коли новий вид діяльності сільського та відпочинку міського населення набув терміну «сільський зелений туризм».

Спілька має своїх представників у Раді з гуманітарної політики та Раді з розвитку села при Президентові України, Міжвідомчій раді з інвестицій в аграрний сектор та Раді з розвитку села при Кабінеті Міністрів України, Раді з розвитку туризму та курортів при Державній службі туризму та курортів, Раді при Міністерстві інфраструктури України, Координаційній раді з туризму при Кабінеті Міністрів України, Робочій групі при Міністерстві аграрної політики, місцевих радах в органах виконавчої влади.

Спілька є Засновником та володарем свідоцтва про державну реєстрацію друкованого видання Журнал «Сільський зелений туризм»: з 1997 по 2015 рік випущено 44 номери журналу тиражем понад 200 тисяч екземплярів. З 2015 року не видається у паперовому вигляді, тільки в електронному форматі. Сайт: www.greentour.com.ua для надання якісних, безпечних та гарантованих послуг, інформації та правового захисту членів Спільки.

У грудні 2017 р. Міністерство аграрної політики представило проект наказу «Про затвердження рекомендацій власникам особистих та сімейних фермерських господарств щодо надання послуг сільського зеленого туризму».

Спількою розроблено та втілено у життя *програму категоризації «Українська гостинна садиба» та екомаркування «Зелена садиба».*

ГО «Спілка сприяння розвитку зеленого туризму в Україні» є ініціатором та організатор щорічної *Всеукраїнської виставки-ярмарку «Українське село кличе»*, що проходила у 2003-2010 роках. на території Музею народної архітектури та побуту України, у 2011 р. - на території «Експоцентру України».

Спілка - учасник із 1999 року всеукраїнських та міжнародних туристичних та сільськогосподарських виставок.

Членами Спілки є 8 радників - консультантів з розвитку села, маркетингу та сільського туризму Міністерства аграрної політики та продовольства України, 12 захистили кандидатські дисертації, фахівці Спілки є авторами двох десятків посібників та брошур з організації сільського зеленого туризму, які видані під грифом Міністерства освіти і науки України та Спілки зеленого туризму України.

У складі правління Спілки: 1 власник підприємства зеленого туризму з 15-річним стажем, 2 регіональні професійні представники, 1 кандидат юридичних наук, 1 член-кореспондент НАН України, має науковий ступінь у галузі економіки.

Спілка є засновником школи при Університеті біоресурсів та природокористування України, що діє на базі Інституту післядипломної освіти УБНІМУ: навчання та підвищення кваліфікації пройшли понад 500 осіб, у тому числі 52 члени Спілки; 2016 р. - мережева структура «Української мережі розвитку села».

Спілка є автором понад 30 проектів, які було реалізовано за підтримки міжнародних благодійних фондів, зокрема, Міжнародного фонду реставрації, Фонду Євразія, Програми ТАСІС ЄС, Британської Ради, проекту «Агроінвест», Німецького товариства міжнародних Співробітництво (GIZ), зокрема, 20 - проект «ViA Regia - Україна - Культурний маршрут Ради Європи», 2012-2014 рр. - проект «Формування політики розвитку та функціонування сільського зеленого туризму в Україні», 2013 р. - проект «Сприяння економічному розвитку та зайнятості», 2016-2018 рр. - учасник

проекту ПРООН «Зміцнення бізнес-об'єднань малих та середніх підприємств», 2017 р. - проект «Від розділених станів до територіальних кластерів», проект «Програма аграрного та сільського розвитку», USAID.

Визнання діяльності Спілки: 12 ініціаторів розвитку сільського зеленого туризму в Україні нагороджено Знаком Державної адміністрації туризму України «Почесний працівник туризму України»; Диплом лауреата Всеукраїнської програми професійного туризму «Кришталева Лелека-2000»; Диплом лауреата премії у номінації «Найкраще туристичне видання 2001 року»; Диплом «Україна у туризмі».

Громадська організація «Спілки сільського зеленого туризму в Україні» є неприбутковою громадською організацією, метою якої, як вже було сказано вище, не є отримання прибутку.

Для проведення фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства необхідно зібрати такий перелік обов'язкової (зовнішньої) бухгалтерської, статистичної та фінансової звітності основних показників діяльності закладу за два останні роки :

- 1) форма №1 «Баланс підприємства»;
- 2) форма №2 «Звіт про фінансові результати»;

При аналізі економічного стану об'єкта необхідно:

- оцінити стан та структуру доходів підприємства, основні джерела його формування;
- визначити особливості утворення валового доходу від реалізації.

Але для неприбуткової організації використовується особлива форма звіту «Звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації».

Громадські (ГО), благодійні (БО) та інші організації після включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій не є платниками податку на прибуток підприємств. Тобто не нараховують та не сплачують податок від будь-яких доходів від своєї діяльності, у разі відсутності порушення вимог «неприбутковості» (передбачених пунктом 133.4 статті 133 Податкового кодексу України (ПКУ)). При цьому вони все одно мають вести бухгалтерський

облік та зберігати облікові документи у встановлені законодавством строки: не менше 3 років від подання звітності, для складання якої вони використовувались, а для ГО - не менше 5 років (відповідно до спеціального положення - статті 23 Закону про ГО).

Також неприбуткові організації мають подавати звітність: податкову, фінансову та статистичну. На сайті Спілки представлено відповідні звіти за 2020 – 2023 р.р. На підставі даних звітів за чотири роки складено таблицю фінансової діяльності організації (Табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Аналіз основних економічних показників діяльності ГО «Спілка
сільського зеленого туризму в Україні»

ПОКАЗНИКИ	2020	2021	2022	2023	ВІДХИЛЕННЯ					
					Абс.	Відн. %	Абс.	Відн. %	Абс.	Відн. %
					2021/2020		2022/2021		2023/2022	
Доходи неприбуткової організації	384318	314203	38939	34454	-70115	-18	-275264	-88	-4485	-12
Разові, періодичні, цільові внески та відрахування засновників і членів.	37970	34633	38939	34454	-3337	-9	4306	12	-4485	-12
Інші доходи	346348	279570	-	-	-66778	-19	-	-	-	-
Видатки (витрати) неприбуткової організації	297081	363243	43097	25158	66162	22	-320146	-88	-17939	-42
Інші видатки (витрати)	297081	363243	363243	25158	66162	22	-320146	-88	-338085	-93

Аналізуючи Табл. 2.1, можна зробити висновок, що фінансова діяльність організації не є стабільною. Доходи організації складаються із разових, періодичних, цільових внесків та відрахувань засновників і членів Спілки та інших доходів, якими, наприклад, можуть бути благодійні внески або кошти цільових програм, в тому числі і іноземних, спрямованих на підтримку розвитку зеленого туризму в Україні. Це також можуть бути програми розвитку сільських громад, які теж підтримуються іноземними організаціями.

Слід відмітити, що саме такі кошти, які поступали у 2020 і 2021рр., складали 90% та майже 89%, відповідно у 2020 та 2021 рр. від загальних доходів Спілки.

У 2022 та 2023рр. ці доходи відсутні. У 2022 р. загальні доходи Спілки скоротилися на 88% у порівнянні з 2021 р., а у 2023р. вони скоротилися ще на 12% у порівнянні з 2022р. Слід відмітити, що скорочувались, хоч і не такими темпами, доходи від цільових внесків та відрахувань засновників і членів Спілки. У 2021р вони скоротились на 9% у порівнянні з 2020р., у 2022 р збільшилися на 12% відносно попереднього року, а в 2023р. внески знову скоротились на 12%. У зв'язку з цим витрати організації в цей період (2021 - 2022р.р.) перевищували доходи. (Рис. 2.1)

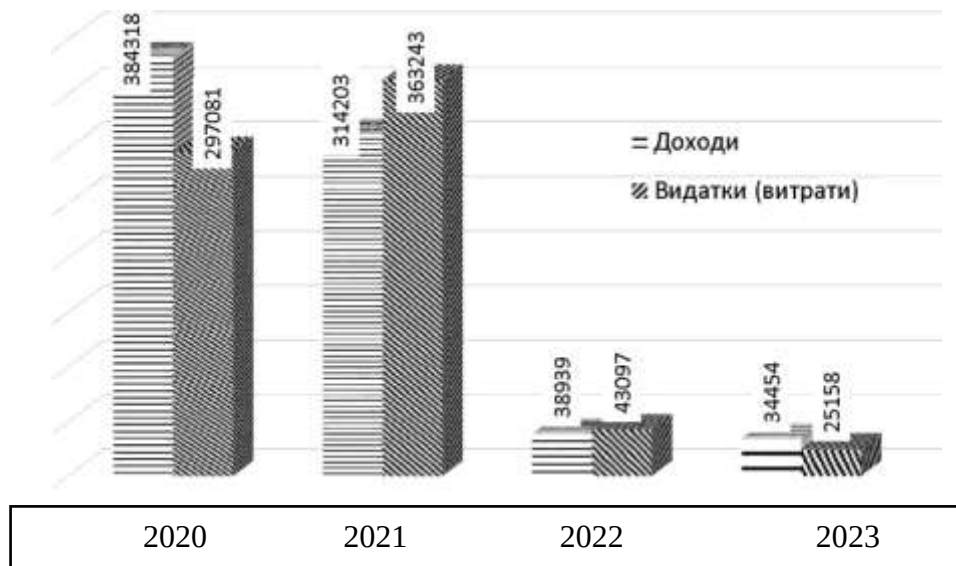

Рис. 2.1. Доходи та витрати ГО «Спілка сільського зеленого туризму України»

За оцінками лінійного тренду протягом досліджуваного періоду середнє щорічне скорочення доходів Спілки становило 132486 грн.

Таке скорочення доходів, а саме відсутність «сторонніх» надходжень може бути пов'язане із початком пандемії, а потім із повномасштабним вторгненням росії в Україну коли були скорочені або зовсім скасовані будь-які програми, не спрямовані на медичні, а потім на військові потреби.

2.2. Програми добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму

Спілкою запроваджено *Програму добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба»*. Підготовку Програми добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба» (далі - «Програма») та категоризаційних вимог здійснено на підставі закону України "Про туризм", міждержавних стандартів на туристично-екскурсійне обслуговування та аналогічних стандартів країн-членів Європейської федерації сільського та фермерського туризму EUROGITES (Австрії, Ірландії, Німеччини, Польщі, Угорщини, Швеції, Швейцарії, Чехії).

Вимоги добровільної категоризації розроблені відповідно до вимог ДСТУ 4268:2003 “Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги”, нормативних документів та основних стандартів щодо індивідуальних та колективних не готельних засобів розміщення європейських країн та України.

Програма застосовується з метою добровільної категоризації індивідуальних та колективних не готельних засобів розміщення. Програма поширюється на індивідуальні та колективні не готельні засоби розміщення, власники яких є членами ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні», а також на тих власників засобів розміщення хто не є членами даної організації та добровільно об'єднуються у мережу «Українська гостинна садиба».

Програма встановлює вимоги до різних категорій засобів розміщення сільського туризму та порядок їх присвоєння. Вимоги Програми застосовують до суб'єктів господарювання, що надають послуги індивідуальних та колективних не готельних засобів розміщення.

Застосовується оцінювальна система стандартів якості послуг у сільському туризмі, яка прийнята у 2005 році організацією Eurogites.

Добровільна категоризація у сфері сільського зеленого туризму

«Українська гостинна садиба» має чотири категорії, які позначаються відповідним знаком. Знак «Українська гостинна садиба» включає композицію із словосполучення українською - «українська гостинна садиба», англійською - «Ukrainian guest house» та графічного символу, на якому зображена українська хатинка. Під хатинкою розміщені одна, дві або три квітки мальви.

Чотири категорії засобів розміщення позначаються:

- базова - позначається без квітки
- перша - однієї квіткою
- другу - двома квітками
- третя - трьома квітками

Знак дає право сільському господарю повідомляти про відповідну якість житлових умов та рівень послуг у засобах реклами та інформації, встановлювати плату, співставлену з його категорією тощо. Цей знак надається ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» може використовуватися як маркетинговий інструмент у зростанні популярності садиби.

Знак «Українська гостинна садиба» у діаметрі 0,5 м надається власнику для розміщення на зовнішній стороні будинку. Знак надається на термін три роки, що засвідчується відповідним сертифікатом (Рис. 2.2).

Розроблено цілий ряд вимог і показників, у відповідності від наявності або відсутності яких садибі присвоюється Перша, Друга або Третя (найвища) категорії. Літера «Б» означає «без категорії». Показники, за якими відбувається оцінювання, розбиті на блоки:

- Загальні вимоги (6 показників)
- Садиба, благоустрій території (13 показників)
- Приміщення загального користування (16 показників)
- Загальне технічне обладнання (8 показників)
- Вимоги до житлового фонду (9 показників)
- Технічна оснащеність кімнат (11 показників)
- Оснащеність кімнат меблями та інвентарем (19 показників)

- Санітарні приміщення (8 показників)
- Приміщення для надання послуг харчування і додаткові приміщення для надання послуг (5 показників)
- Послуги (19 показників)
- Вимоги до персоналу та його підготовленості (7 показників)
- Вимоги до охорони навколишнього середовища (5 показників).

Рис. 2.2. Знак, сертифікат «Українська гостинна садиба»

Загалом для отримання певної категорії садиби проводиться оцінювання за 130 показниками. В якості прикладу на додатку В наведено номенклатуру показників та вимоги до наявності того чи іншого з них за блоком «Садиба. Благоустрій території» в залежності від того, на яку категорію претендує певна садиба.

Список вимог з відміткою наявності/відсутності певної послуги включається в протокол результатів категоризації садиби з наступною інформацією:

- Власна назва садиби;
- Прізвище, ім'я, по батькові власника;
- Адреса: вул. село район область;
- Контакти власника садиби тел. e-mail.

За результатами проведення аудиту робиться висновок:

«Садина_____ відповідає _____ категорії програми «Українська гостинна садина». Фіксується дата проведення аудиту, підпис та ПІБ власника садини та рекомендації власнику садини (індивідуального місця розміщення).

Також протокол підписується аудитором (інспектором) з фіксованою датою та ПІБ спеціаліста.

Станом на кінець 2023 р. в Реєстрі ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» (добровільна категоризація «Ukrainian guest house») зареєстровано 471 садина, з них 21 - в Черкаській області (4,5%), більшість яких мають першу категорію (наступна за базовою).

2.3. Туристичні ресурси Черкащини як формоутворюючий елемент дестинацій сільського зеленого туризму

Черкаська область утворена 7 січня 1954 року. До її складу увійшли три міста обласного підпорядкування - Черкаси, Сміла, Умань і 30 районів Вінницької, Київської, Кіровоградської та Полтавської областей. На даний час відповідно до адміністративно-територіального поділу область складається з 20 районів, 6 міст обласного підпорядкування (Черкаси, Ватутіне, Золотоноша, Канів, Сміла, Умань), 10 - міст районного значення, 15 селищ міського типу, 824 сільських населених пунктів. Найбільшими населеними пунктами за чисельністю в межах області є міста: Черкаси (284,2 тис. осіб), Умань (85,9 тис. осіб), Сміла (68,5 тис. осіб), Золотоноша (29,3 тис. осіб) та Канів (25,0 тис. осіб).

Черкаська область знаходиться в самому центрі України. На території області розміщений географічний центр України - це село Мар'янівка Шполянського району [17] (Додаток Б).

Рис. 2.3. Черкаська область на мапі України

Черкащина межує з такими областями, як: Київська, Полтавська, Кіровоградська та Вінницька. Площа Черкаської області становить 20,9 тис. км², що складає 3,46% території держави (18 місце в Україні).

Відстані від **м. Черкаси** до найбільших економічних центрів Європи: Берлін - 1523 км, Будапешт - 1234 км, Варшава - 954 км, Відень - 1534 км, Прага - 1599 км.

По території області протікає 1037 річок, найбільша з них р. Дніпро (в межах області - 150 км), 7 середніх річок - Рось, Тясмин, Гнилий Тікич, Гірський Тікич, Супій, Ятрань, Велика Вись, а також малі річки, струмки. Область багата на рослинність, славиться цінними мальовничими лісами, різноманітним тваринним світом. Станом на 31.12.2023 р. природно-заповідний фонд області нараховував 531 територію та об'єкт природно-заповідного фонду загальною площею 63938,17 га, в тому числі: 22 загальнодержавного та 509 місцевого значення. Показник заповідності становив 3,1%.

Природно-заповідний фонд області складають: Канівський природний заповідник, національні природні парки «Білоозерський» та «Нижньосузьський», дендрологічний парк «Софіївка», Черкаський зоологічний парк, регіональний ландшафтний парк «Трахтемирів», 222 заказника, 192 пам'ятки природи, 59 парки-пам'ятки садово-паркового

мистецтва, 52 заповідні урочища [24]. Площу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області в 2020 році збільшено на 774,2645 га. У Черкаському районі відомими курортними територіями місцевого значення, що мають особливо цінні природні лікувальні ресурси, є санаторії «Світанок», «Україна» та «Мошногір'я».

Ще одним важливим елементом рекреаційних ресурсів є туристичні бази. Найбільша їх частина зосереджена вздовж русла річки Дніпро, де поєднуються лісові ландшафти з водними (річки, канали, пляжі). На державному обліку в області перебувають 9078 пам'яток з яких 7169 пам'яток археології, 1552 пам'яток історії, 184 архітектури, 173 монументального мистецтва. Статус національних мають 93 пам'ятки, решта - категорію пам'яток місцевого значення. Найвизначніші пам'ятки об'єднані у 8 заповідників, серед яких 7 історико-культурних заповідників та 1 історико-архітектурний заповідник.

Статус національного мають 3 заповідники:

- Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка»;
- Шевченківський національний заповідник;
- Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»

Статус державного мають 5 заповідників:

- Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник;
- Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура»;
- Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів»;
- Кам'янський державний історико-культурний заповідник;
- Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань».

На Черкащині створений єдиний в Україні й у Європі державний історико - культурний заповідник «Трипільська культура». У його склад включені останки одинадцяти великих (сотні гектарів площі) трипільських міст віком 5 тисяч років на території Тальнівського, Звенигородського та Уманського районів [24].

Черкаська земля є батьківщиною багатьох відомих усьому світові людей

- видатного державотворця і політичного діяча Б. Хмельницького і велета духу українського народу Т. Г. Шевченка.

Серед уродженців краю - відомі українські І. Нечуй-Левицький, М. Старицький, композитори С. Гулак-Артемівський, К. Стеценко, О. Кошиць, вчені М. Максимович, П. Юркевич, Л. Симиренко, воєначальники І. Черняхівський, К. Дерев'янка.

На Чигиринщині народився і жив видатний гетьман Богдан Хмельницький. В с. Медведівка Чигиринського району розташована Залізнякава криниця - гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення, що отримала назву від родини Залізників, які її і викопали. Поблизу хутора Буда зростає дуб Максима Залізняка. Це один з найбільших у природі екземплярів дуба звичайного (найбільший за товщиною і об'ємом, та найстаріший в Україні). Висота дерева сягає 21,7 м.

На Черкаській землі в с. Моринці Звенигородського району народився геніальний український поет Тарас Григорович Шевченко. Тут у 1992 році створений державний історико- культурний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», до якого входять також пам'ятки і пам'ятні місця в селах Вільшані, Будищах, пов'язані з життям та творчістю поета, літературно - меморіальний музей Т. Г. Шевченка у селі Шевченковому. У Каневі у 1925 році створено Шевченківський національний заповідник. Корсунь-Шевченківський парк на р. Рось, створений в кінці ХУІІІ ст. і розміщений на трьох островах в основі деревостану лежать широколистяні породи дерев, тому в насадженнях превалюють: дуб черешчатий, липа дрібнолиста, в'яз гладенький та ін., ростуть тут і екзотичні породи (гінкго дволопатево, гіркокаштан звичайний, сосна Веймутова), всього налічується 70 видів деревних порід. Територія парку являється історико-культурним заповідником до складу якого входять також історичний музей, художня галерея у Корсунь-Шевченківському, меморіальний музей композитора К. Г. Стеценка у с. Квітках, літературно-меморіальний музей І. С. Нечуй-Левицького у Стеблеві.

Для збереження та відновлення пам'яток історії та культури на

узбережжі Дніпра між селами Трахтемирів і Бучак Канівського району у 1994 році створено державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів». Під охороною заповідника перебувають унікальні пам'ятки археології, історії та природи. Серед них: Трахтемирівське скіфське городище, залишки храмів літописного Зарубського монастиря, багатошарове поселення на горі Городки, козацький цвинтар в с. Трахтемирів. «Перлиною України» називають шедевр світового садово-паркового мистецтва дендропарк Національної Академії Наук України «Софіївка» у м. Умань. На сьогоднішній день цей старовинний дендропарк має надзвичайно велике як естетичне, так і науково-пізнавальне значення.

Таким чином, провівши характеристику туристичних ресурсів Черкащини, можна з впевненістю сказати, що Черкаська область має усі природньо-рекреаційні, історико-архітектурні, культурні ресурси для успішного розвитку туристичної діяльності.

Черкащина - це унікальна територія, що вирізняється історико-культурним значенням, географічним розташуванням та природно-рекреаційним потенціалом. А отже, може формувати туристичну пропозицію, задовольняти туристичний попит та створювати туристичні дестинації та нові туристичні маршрути, розвиваючи сільський зелений туризм області.

Для розвитку сільського зеленого туризму на Черкащині є такі чинники як:

- туристичні ресурси;
- розгалужена мережа транспортних коридорів;
- залучення всіх видів транспорту (автомобільного, залізничного, водного, повітряного);
- наближеність до столиці держави;
- м'який клімат;
- наявність трудових ресурсів (відносно дешева робоча сила);
- сприятливий клімат для інвесторів (низька внутрішня конкурентність).

По території області проходять міжнародні автомобільні транспортні коридори:

- ❖ «Крітський №9» (співпадає з автомобільною дорогою М-05 (Е-95) Київ - Одеса);
- ❖ «Балтійське море - Чорне море», (співпадає з автомобільними дорогами М-05 Київ - Одеса і М-12 Стрий - Тернопіль - Кропивницький - Знам'янка).

На території області розташовано 3 залізничних вокзали (ім. Т.Г. Шевченка, Черкаси, Христинівка), 30 лінійних станцій, а також 80 посадочних платформ.

В регіоні проходить 150 кілометрів експлуатаційних річкових судноплавних шляхів. Проте з 1996 року регулярні пасажирські перевезення річковим транспортом було призупинено.

Сільський (зелений) туризм за умов вирішення основних проблем, які супроводжують його в Україні, має гарне майбутнє, адже базується на плідному підґрунті у вигляді гостинних господарств, родючих земель, красивої природи, збережених народних традицій і свят. А його активне поширення виступатиме суттєвим позитивним чинником соціально-економічного розвитку села.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Аналіз пропозицій щодо сільського туризму в Черкаській області

Сільський зелений туризм - одна зі складових соціально-економічного відродження села. Він є багатоаспектною і багатоцільовою формою вирішення великої кількості проблем розвитку села і задоволення потреб споживачів, зацікавлених у відпочинку й оздоровленні. Тобто аграрний туризм є результатом взаємної зацікавленості двох груп громадян: одні з них проявили ініціативу в освоєнні нової для них справи, інші використовують її у власних інтересах і потребах. Їхня спільна зацікавленість і співдружність сформували нетрадиційну форму сільської зайнятості й стали винятково важливою не лише для суб'єктів з обох сторін, а й для Черкаського регіону і країни загалом. Складна структурна побудова аграрного туризму зумовлює організацію його функціонування на основі виконання ним порівняно великої кількості винятково важливих соціально-економічних функцій [2; 10].

Черкащина має надзвичайно багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, даровані природою мальовничі ландшафти, а також лікувально-рекреаційні ресурси.

Найменша за площею (20.9 тис. км², 3.5% території країни) і наймолодша область Центральної України, утворена в 1954 р. з південних районів Київської області і лівобережного Золотоніського — Полтавської. В області 20 районів, 16 міст, 15 селищ і 824 села. Населення області — 1328.0 тис. жителів (2.9% населення країни), з яких міське становить 733.3 тис. жителів (54.6% населення області). Клімат помірно континентальний, із м'якою зимою (середня температура січня -6°C (рис 3.1.)

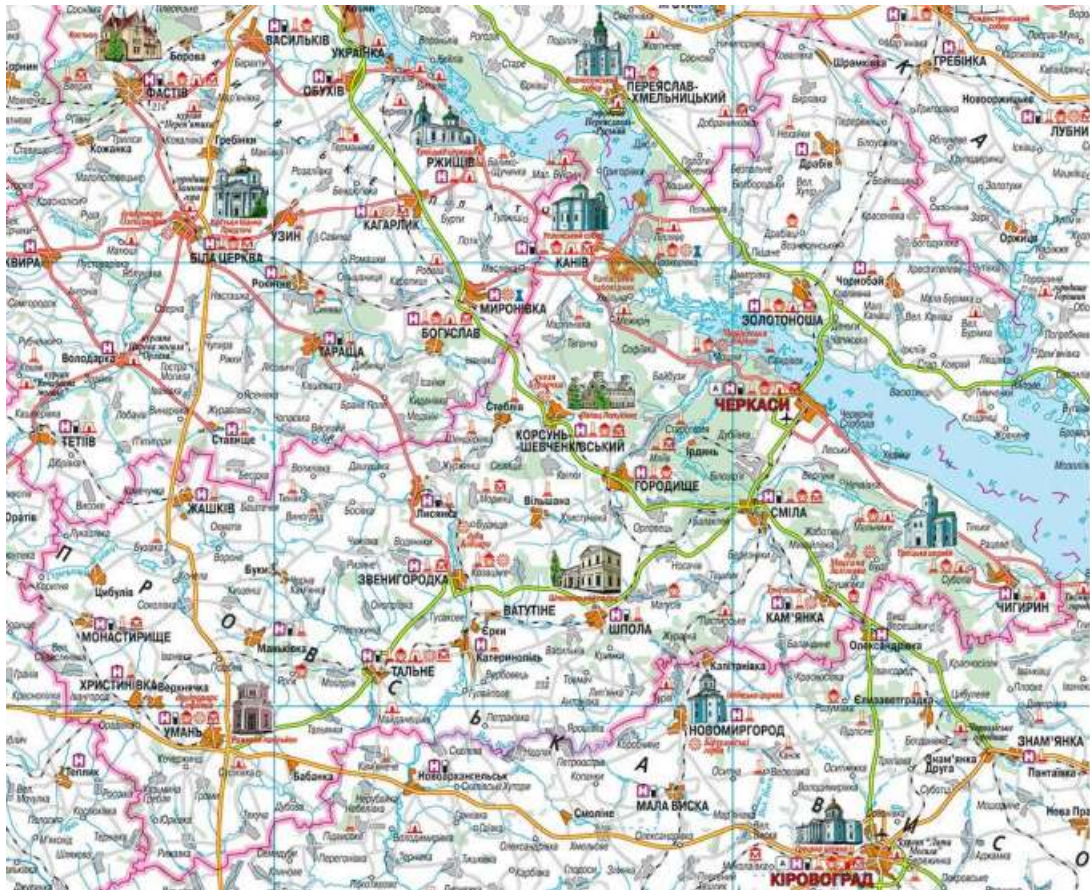

Рис 3.1. Садиви Черкаської області

Села регіону багаті індивідуальним житловим фондом та добрими і працьовитими людьми. Водночас гострою проблемою багатьох сіл є зростаючий надлишок робочої сили. Враховуючи відсутність капіталовкладень на створення нових робочих місць у сільській місцевості України, на загальнодержавному рівні більше уваги варто приділяти тим галузям, які не потребують для свого розвитку великих грошових вкладень. До таких галузей належить сільський туризм, який давно практикується в Україні. У світі сільський зелений туризм розглядається як альтернатива сільському господарству за розмірами отриманих прибутків. До того ж розвиток інфраструктури сільського туризму не вимагає таких значних капіталовкладень, як інші види туризму, і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без додаткових інвестицій [5].

Єдина універсальна концепція сільського туризму відсутня. Загальним є лише те, що зелений туризм фактично перетворився на ефективний і

перспективний сектор туріндустрії, причому не тільки в Європі, де він отримав найбільший розвиток в останні два десятиліття [3; 8].

В Україні сільський зелений туризм перебуває на стадії розвитку. Для подальшої ефективності функціонування цього виду бізнесу необхідно дотримання таких умов: рис 3.2

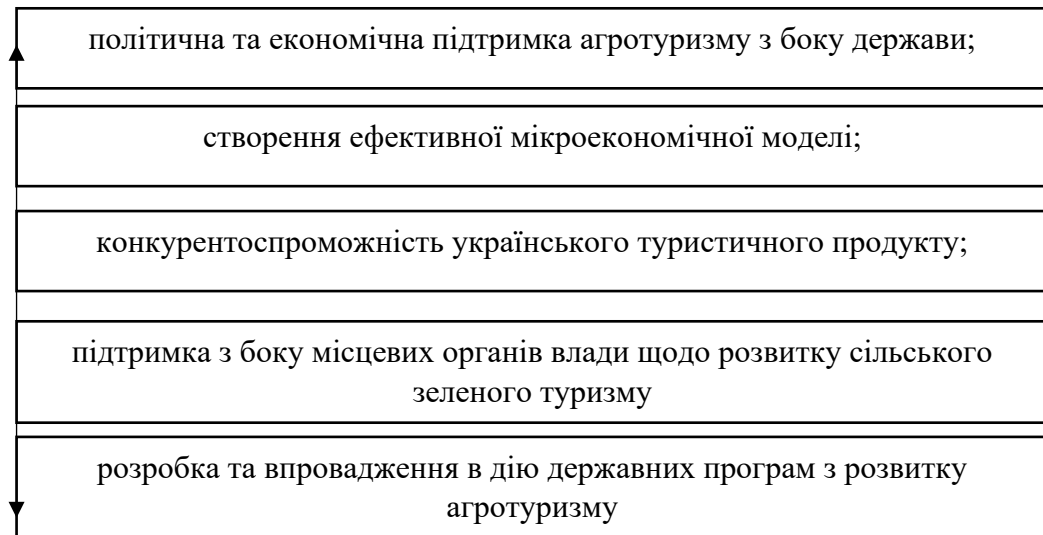

Рис. 3.2 Дотримання умов функціонування бізнесу

Важливим фактором у розвитку українського агротуристичного ринку є те, що він будується децентралізовано - практично без участі центральних структур. Це дає змогу розвивати такий вид бізнесу, враховуючи потреби та проблеми самого сільського населення [4; 9].

В Україні вже є досвід організації агротуристичних підприємств за моделями типу «пансіон», «тур з проживанням у кочовому традиційному житлі», «українське село», «VIP-село», «сільський готель» й ін. Однак робота в агротуристичному секторі тільки починається та її масштаби, способи організації й обсяги фінансування поки що не дозволяють говорити про розгортання агротуризму в сектор сучасної туріндустрії. За показником ціна-якість український агротуристичний продукт поки не може конкурувати на міжнародному ринку. Основна орієнтація для українського агротуристичного сектору спрямована на внутрішній туризм, що, втім, не виключає розробки окремих високоякісних турпродуктів спеціально для зовнішнього ринку [5].

Для ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні та, зокрема, в Черкаській області необхідно вирішити такі завдання рис 3.3.

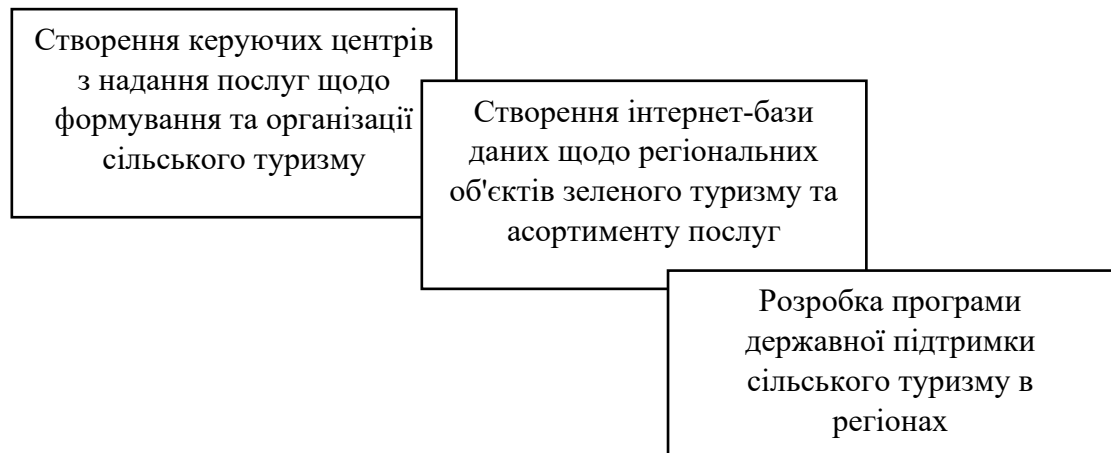

Рис. 3.3. Умови ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні та її регіонах

Сьогодні Черкащина - один із лідерів в Україні щодо забезпеченості курортними та рекреаційними ресурсами. Регіон славиться своєю зеленою красою, дніпровськими пляжами, мальовничими пейзажами на прирічкових ділянках, печерами, лікувальними грязями, а також наявністю радонових і гідрокарбонатних натрієво-магнієво-кальцієвих вод [3]. Також важливими туристично-екскурсійними об'єктами є різні історико-культурні пам'ятки: археології, історії, архітектури та мистецтва.

Рекреаційно-курортна зона Черкащини становить близько 275 тис. га (13%) території [6]. Аналіз територій, які придатні для розвитку сільського зеленого туризму в області, дає змогу визначити перспективність розвитку цього виду бізнесу.

Детальне дослідження функціонування сільського зеленого туризму в Черкаському регіоні за останні роки демонструє таке рис 3.4.

Черкащина має унікальний туристичний потенціал, спроможний забезпечити подальший розвиток національного туристичного продукту. Найважливішим завданням на цьому шляху є забезпечення формування у сфері туризму сталої державної ідеології, спрямованої на раціональне й

ефективне використання природних, історико-культурних та соціально-побутових ресурсів для розвитку в'їзного і внутрішнього туризму [7; 8].

Рис. 3.4. Дослідження функціонування сільського зеленого туризму

Розвиток сільського зеленого туризму в Черкаській області зможе забезпечити збільшення реальних доходів галузі аграрного бізнесу та сільських територій і покращити соціальне становище села. Цьому сприятимуть такі послуги сфери туризму:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;
- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;
- транспортне обслуговування туристів;
- егерська діяльність (полювання, аматорське і спортивне рибальство);
- надання послуг з прокату туристичного спорядження;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;
- реалізація товарів народних промислів;
- проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації).

Важливими умовами перспективного розвитку аграрної туристичної діяльності в Черкаській області є раціональне використання та розширене відтворення й охорона природних рекреаційних ресурсів, ефективне використання та оновлення наявної матеріально-технічної бази, збільшення

частки виробленого в галузі національного доходу, віддача інвестованих матеріальних та грошових засобів; завоювання ринку рекреаційних послуг з метою найповнішого задоволення потреб населення у відпочинку та оздоровленні. Названі складники ефективного розвитку таким чином уособлюють основні напрямки сільського туризму в регіоні.

Регіональний сільський зелений туризм може бути надзвичайно важливим економічним фактором розвитку і стабільності для сільських районів Черкащини, особливо для тих, де неможливо ефективно розвивати сільське господарство або інші види діяльності. Також це стосується периферійних сільських районів, які віддалені від великих міст та економічно відстають [4; 10].

3.2. Розробка рекламного туру по діючим сільським садибам Черкащини

Черкащина має надзвичайний потенціал та унікальні можливості для розвитку зеленого туризму, створення тематичних сіл та функціонування зелених агросадиб, з 855 населених пунктів Черкаської області 824 - це села, які мають свою унікальну історію, чудовий природний ресурс та власну родзинку, якою при належному оформленні можна зацікавити туристів. Селяни Черкаського краю уже розпочали роботу в цьому напрямку. Перші зелені агросадиби та тематичні села уже є на території Придніпров'я у Чигиринському, Смілянському, та Черкаському районах.

Таблиця 3.1

Аналіз пропозицій найбільш відвідуваних садиб Черкаської області

Назва садиби	Скільки часу існує на ринку	Послуги, що пропонує	Послуги за додаткову оплату	Ціна за добу	Наявність сайту або сторінки в соцмережах
Холодно-ярський зорепад	З 2003 р	Знайомство із садибою Приготування плову у печі - майстер-клас «Баня парит, баня жарит»	Баня на дровах, масаж	800 грн	https://m.facebook.com/pages/category/Sports---recreation/Зелена-садиба-Холодноярський-зорепад-1730727303904098/
Дивокрай	З 2015 р	Банний комплекс з чанами -гамаки	Чани з травами, баня на колесах. Екопродукція на замовлення	3500 грн	https://dyvokray.com.ua/uk/
Сирна хатка	З 2021 р	Приготувати мангал меню власноруч - дегустації домашнього вина, чачі, медовухи. Майстер-класи з виготовлення ляльок мотанок	Екскурсії до Василянського монастиря в м. Умань. Продаж домашньої гастрономії	1450 грн	https://instagram.com/viktorika_urchenko?igshid=YmMyMTA2M2Y=
Кобзарєва колиска	З 2004 р	Катання на конях, на бричці, на возях. Майстер-класи з випікання хліба, петриківського розпису, гончарства	Масаж.	400 грн	https://m.facebook.com/pages/category/Local---Travel-Website/Кобзарєва-колиска-1673948232833762/?locale=uk_UA&rdr
Тарасові шляхи	З 2008 р	Українська національна кухня. Майстер-клас з петриківського розпису. Екскурсія на велосипедах	Спортивні заняття та масажі	300 грн	http://ruraltourism.com.ua/index2.php?a=viewfarm&id=555

Джерело: складено автором

Висновок: таким чином, Черкаська область вже має досвід організації сільського відпочинку з пропозиціями різноманітних послуг. Вартість відвідування садиби саме залежить від цього комплексу послуг, як їх кількості, так і собівартості кожної послуги.

Кожна садиба відрізняється своєю неповторністю і великим вибором додаткових послуг та майстер класів, що приваблює туристів приїздити саме в ці садиби. Представимо детальнішу інформацію по кожній із садиб:

Сільський дім «Холодноярський зорепад».

Садиба сільського - зеленого туризму Черкащини «Холодноярський зорепад» розташована на одному з квітучих пагорбів Холодноярського лісового масиву у Рип'яшиному Яру. Оточуючий лісовий масив - це листяні дерева, круто прорізаний рельєф яру створює неперевершену красу місцевого ландшафту. Садиба як маленький замок виступає з крутого схилу, кімнати розташувалися на чотирьох рівнях, три спальні і гостьова з каміном.

Гостьовий дім "Дивокрай".

Будинок з усіма зручностями, своя закрита територія, садок, альтанки, мангали, гойдалки, банний комплекс з чанами — все, що потрібно для комфортного відпочинку у самому серці історичної місцини. Гостьова кімната зі зручними диванами та кріслами, де можна подивитись телевізор, пограти в настільні ігри, пожувати та поспівати за столом, а ще саме тут розташована родзинка та серце будинку — тепла лежанка в сучасній обробці, на якій чудово можна прогріти спину в холодну пору року. Кімната має окремий вхід. Гостьова кімната на першому поверсі, в якій знаходиться зручний двомісний диван, що розкладається, телевізор, книжки. Затишна спальня на другому поверсі. Кімната на другому поверсі з виходом на невеликий балкон. Зручна кухня з посудом, холодильником, мікрохвильовою піччю. Ванна кімната з усіма зручностями, бойлером та пральною машиною.

Сільський дім "СирнаХатка".

В садибі «Сирна Хатка» знаходиться недалеко від річки, тому розташування на ніч можливе, як всередині будинку, так і в наметах поряд з садибою. Тиша, спокій, чисте повітря і кристально чиста вода. Єднання з природою, купання у річці Ревуха з кам'яним пляжем. Отримання гастрономічну насолоду від органічної їжі та напоїв. В садибі Сирна «Хатка» пропонується:

- сирні дегустації (близько 20 видів сиру) від 2-х до 32-х гостей одночасно
- дегустації домашнього вина, чачі, коньяку із дубової діжки та автентичних напоїв як «хріновуха» та «медовуха».
- комплексні сніданки, обіди та вечері на відкритому вогні. Від 10-ти до 32-х гостей одночасно.

Гостьовий дім "Кобзарева колиска"

Гостьовий дім розташований в с. Моринці, на батьківщині Тараса Шевченка. Пропонується гостинність, спілкування з природою, смачна їжа, знайомство з роботами народних умільців (вишивання, різьблення по дереву). Навколо будинку є великий і красивий сад, ягідники, малинники. Всім цим можна користуватися. Особливу атмосферу створює природа, до якої колись доторкався і від якої черпав натхнення великий Кобзар.

До садиби пропонуються тури вихідного дня, обіди, катання на конях (верхи, на бричці, на возі) майстер-класи з випікання хліба, петриківського розпису, гончарства.

У садибі є гойдалка і дві альтанки, тенісний стіл і спортивний майданчик для дітей, гамак серед тінистого саду, «лава усамітнення», купання в сільському ставку під вербами, захоплююча рибалка на 3-х кілограмових товстолобів у ставках, які розташовані поруч.

У садибі є номер в старовинному українському стилі (глиняна долівка, всипана запашної травою, ікони, старовинна розписана скриня, родове дерево на дверях). Все це поєднано з сучасними зручностями і комфортом. В саду розташований критий сінник для відпочинку на свіжому повітрі, а для дітей є надувний басейн і пісочниця.

Гостьовий дім «Тарасові шляхи»

Двоповерховий дерев'яний будиночок, де є всі зручності, можна поснідати в літній альтанці під спів птахів, зможете полінуватися в гамаку, покататися на гойдалках, отримати уроки «Петровської розпису». Також до Ваших послуг екскурсії на велосипедах, Ви зможете приборкати норавливого

коня, ну і звичайно ж, безкоштовно порибалити в місцевих озерах, а потім отримати задоволення від розслабляючого масажу...

Кругом гостьового дому привабливі природні пейзажі, садиба-музей Т.Г. Шевченка. Пропонується відвідати сусідні села Шевченкове та Будище, які колись входили до складу маєтку поміщика Енгельгарда, прогулятися алеєю каштанів, побачити 700-літній дуб, побувати в літературно-меморіальному музеї Т.Г. Шевченка.

Пропонується організація туру, до якого можна запросити не тільки туристів, які планують відпочити в сільській місцевості, але й сільських жителів Черкаської області, що планують створення сільської садиби. Розробку цього туру можна запропонувати сільським громадам та туристичним підприємствам області, які спеціалізуються на організації внутрішнього туризму. Програму туру по садибам Черкаської області з метою ознайомлення з організацією і функціонуванням закладів сільського туризму представлено в табл.3.2.

Тур доволі насичений, конструювався таким чином, щоб за два дні можна було відвідати найкращі садиби і села Черкаської області, ознайомитися з їх пропозиціями, розглянути можливості відпочинку або співпраці.

Наведемо характеристики населених пунктів Черкащини, через які пролягає маршрут туру.

Черкаси – центр Черкаської області, краю, де зароджувалася Україна, як держава. Саме тут близько 6 тис. років тому набула поширення всесвітньо відома трипільська культура – одне з найбільш яскравих явищ стародавньої історії Європи.

Як стверджують дослідники на острові між Дніпром та Ірдинню розташовувалася стародавня країна Артанія, про яку історик Геродот згадував, що її протяжність становила три дні шляху.

Таблиця 3.2

День	Елементи туру	Час
------	---------------	-----

Перший день	Збір в місті Черкаси ,на площі міста коло ТЦ Любава. Виїзд до села Головківка.	7:00
	Прибуття в село Головківка. Ескурсія красвидами Холодноярщини, козацькою вежею, похід квест .	08:50
	Обід славною картоплею Головківки та збір туристів коло автобусу Виїзд до села Моринці.	12:00
	Прибуття до села Моринці . Екскурсія хатою дяка, садибою пана Павла Енгельгардта, каштановою алеєю до старезного дуба. Виїзд до села Старі Бабани.	14:45
	Прибуття до села Старі Бабани. Вечеря та ночівля в садибі . Вільний час.	19:00
Другий день	Сніданок в садибі «Сирна хатка» традиційними стравами з сиру. Відправлення в село Залевки	7:30
	Прибуття до села Залевки .Знайомство із садибою і майтер клас по приготуванню плову у печі. Відправлення до міста Черкаси.	13:00
	Прибуття в місто Черкаси, Ознайомлення з містом, обід. Відправлення в місто Золотоноша.	15:30
	Прибуття в місто Золотоноша. Екскурсія до монастиря,в музеї. Відправлення в село Драбівці.	18:00
	Прибуття в село Драбівці. Екскурсія Троїцькою церквою . Відправлення в місто Черкаси.	19:30
	Приїзд в місто Черкаси.	20:20

Головківка - село у Черкаському районі Черкаської області, підпорядковане Медведівській сільській громаді. Населення — 1251 осіб. Село розташоване за 43 км від районного центру - міста Чигирин і за 25 км від залізничної станції Фундукліївка, на території урочища Холодний Яр. Головківка стоїть на пагорбі. Від неї спускається на декілька кілометрів розлога долина, з трьох боків оточена височинами, вкритими лісом. На північ, у кінці долини, село Медведівка. Від неї ліворуч, попід гори, іде смугою й ховається у лісі і в ярах село Мельники. Неподалік села знаходиться Атаманський парк — заповідне урочище із системою ставків та алей, де розташоване цілюще радонове джерело «Живун», лікувальні властивості якого були відомі ще до 1 століття до н.е. Козаки і гайдамаки теж віддавали шану цій воді, лікуючи нею рани.

Моринці – село у Звенигородському районі Черкаської області, центр сільської ради, якій також підпорядковане село Гнилець. Село лежить за 35 км від районного центру — міста Звенигородка. Моринці - місце

народження Тараса Григоровича Шевченка

На сьогодні, після здобуття Україною Незалежності, у селі відбулося багато змін. Колгосп перетворився на підприємство з обмеженою відповідальністю, сьогодні це агрофірма «Батьківщина Шевченка», що є філією ТОВ НВФ «Урожай», з'явилися приватні підприємства та магазини, частково відремонтовано старе і побудовано нове приміщення середньої школи, збудовано сучасну автозаправну станцію. У 2005 році на території меморіалу відкрито адмінбудинок, у 2002 році на садибу Якіма Бойка перенесено надвірню комору 1896 року із села Шевченкового.

Старі Бабани — село в Україні, в Уманському районі Черкаської області. У селі мешкає 1690 людей. Перша згадка датується XIII століттям.

В часи Богдана Хмельницького — центр Бабанської сотні.

В селі знаходиться найбільша в області виправна колонія.

Залевки- село у Черкаському районі Черкаської області, у складі Степанківської сільської громади. У селі мешкає 591 особа. У селі функціонують: загальноосвітня школа I ступеня, дошкільний навчальний заклад, фельдшерсько-акушерський пункт, сільський клуб, поштове відділення зв'язку, магазини. У липні 2020 року відбулось закладання наріжного каменю новго храму ПЦУ. Єпископ Афанасій (Шкурупій) освятив початок будівництва

Золотоноша - місто обласного підпорядкування, районний центр Золотоніського району Черкаської області. Центр Золотоніської міської громади. Золотоноша - місто де збереглася, і поки що є архітектура кінця 19го, початку 20-го століття. Місто розташоване на річці Золотоношка, притоці Дніпра, за 30 км від обласного центру - міста Черкас, на перехресті національних автошляхів Н08 та Н16, і на залізничній лінії Бахмач—Одеса. Населення — 28,3 тисяч осіб (2015).

Історико-архітектурними пам'ятками Золотоноші є:

- Преображенська церква Красногірського монастиря, 1767/71 роки. Архітектор Іван Григорович-Барський стиль пізнє українське бароко.

- Свято-Успенський собор, збудований у 1909 році.
- Міська природна пам'ятка:
- Вітове — загальнозоологічний заказник місцевого значення. Серед відомих заходів, які проводяться у Золотоноші:
- *Фестиваль чорнобривців* - проходить у кінці серпня або на початку вересня. У програмі фестивалю - парад вишиванок, «Караоке на фонтані», піріг з фруктову начинкою, виставка робіт майстрів ужиткового мистецтва, салон краси на тротуарі, фотозони, гала-концерт переможців пісенного фестивалю та зірок української сцени, виставка- продаж продукції місцевих товаровиробників, виїзна торгівля закладів громадського харчування, запашна козацька каша.
- *Фестиваль патріотичної пісні «Героям слава!»* — проводиться у рамках Фестивалю чорнобривців. Учасниками можуть стати діти та молодь віком до 18 років. У журі — народні та заслужені артисти країни: Анатолій Гнатюк, Ніна Мирвода, Юрій Васильківський, Астроя, Богдан Гнатюк.

Драбівці - село в Україні, у Золотоніському районі Черкаської області, підпорядковане Новодмитрівській сільській громаді. Розташоване на річці Золотоношці за 12 км на північ від районного центру та за 8 км від залізничної станції Пальмира, обабіч автошлях Т 2403. Населення - 697 чоловік. На сьогодні в селі працює школа, де навчається понад 100 учнів, дитячий садок, лікарська амбулаторія, Будинок культури, два державних та два приватних магазини. У 2004 році село було газифіковано, газ підведено до 300 осель. У селі є дерев'яна Свято-Троїцька церква ХУІІІ століття - пам'ятка національного значення.

Згідно з проведеними дослідженнями найбільш прийнятним для проведення туру є мікроавтобус Sprinter на 15 місць. За інформацією на сайті, вартість оренди такого авто складає: 8 грн./км. В Табл. надано дані щодо використання мікроавтобусу під час проведення туру.

Таблиця 3.3

Дані для розрахунку вартості оренди мікроавтобусу

Маршрут	Сільські садиби	Відстань	Час
Черкаси - Головковка	Дивокрай	49 км	50 хв.
Головковка - Моринці	Тарасові шляхи. Кобзарєва колиска	196 км	3 год 40 хв.
Моринці – Старі Бабани	Сирна хатка	102	1 год 45 хв.
Старі Бабани - Залевки	Холодноярський зорепад	162 км	2 год.32 хв.
Залевки - Черкаси		35 км	1 год
Черкаси - Золотоноша		36 км	40 хв
Золотоноша - Драбівці		16 км	25 хв.
Драбівці - Черкаси		50 км	1 год.

Щоб дізнатися вартість оренди мікроавтобусу потрібно підрахувати відстань за весь маршрут, тобто $(49+196+102+162+35+36+16+50)*37=646*37=23902$ грн ціна на всю групу, з однієї особи 1593,5 грн.

Економічне обґрунтування доцільності туру.

Проживання. Ціну вказано за ночівлю в будинку 450 грн ніч з особи, максимальна кількість місць 4. Для групи яка складатиме більше ніж 4 людини є варіант жити в наметах коло озера, 200 грн за ніч.

Страховання: За запитом «туристичне страхування для подорожуючих Україною» пропозицій обмаль, в основному страхові компанії пропонують закордонні туристичні поліси. Було розглянуто - пропозицію «страховка по Україні від ЄТС» програма страхування, яку й було обрано як пропозицію від більш відомої і надійної компанії.

Оплата супроводжуючого становить 2000 грн, що приблизно відповідає цінам на подібний вид послуг у Черкаській області. В ціну входить ночівля в сирній хатці.

З огляду на те, що такі послуги включено як складові туру, а надання послуг у вигляді турпакету не входить до вищезазначеного переліку, беремо ПДВ 20% (Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Калькуляція рекламного туру «Садиви Черкащини»

Назва статті	Вартість на 1 особу /грн.	Кількість осіб в групі	Загальна вартість, грн.
1	2	3	4
1. Вартість проживання в наметах біля озера	200,0	15	3000,0
2. Вартість транспортного обслуговування на маршруті	1590	15	23850
3. Екскурсійна програма	550,0	15	7500,0
Екскурсія по садиби Холодноярський зорепад с.Залевки	120,0	15	1800,0
Екскурсія по садибі Дивокрай, с. Головки	233,0	15	3000,0
Екскурсія по Сирній хатці, с. Старі Бабани	450,0	15	6750,0
Екскурсія по гостьовому дому Кобзарєва Колиска	400,0	15	6000,0
Екскурсія по гостьовому дому Тарасові шляхи	300,0	15	4500,0

Таким чином, вартість туру на одну особу становить 3843 грн.

До вартості туру не включено:

- вартість харчування (за виключенням сніданку в готелі);
- можливі додаткові витрати.

Розроблений тур не є масовим і може бути реалізованим тільки за попереднім замовленням. Як показує аналіз асортименту послуг туроператорів, які спеціалізовані на організації турів по Україні, це є звичайною практикою. В такій ситуації, вартість туру на групу може змінюватися залежно від кількості бажаючих його здійснити. В даному випадку ціна туру повинна з одного боку, залишитися привабливою для потенційного туриста, а також приносити прибуток підприємства.

3.3. Шляхи покращення обслуговування туристів в сільських садибах Черкаської області

З метою підвищення рівня обслуговування в сільських садибах та в порядку, визначеному чинним законодавством України, сільським садибам за заявою сільського господаря доцільно присвоювати відповідні категорії якості та рівня обслуговування. У присвоєнні відповідної категорії якості зацікавлені не тільки споживачі, але й господарі сільських садиб. Наявність певної категорії не тільки викликає довіру з боку туристів, але й приваблює людей на відпочинок до садиби, яка пройшла процедуру кваліфікації і отримала відповідний сертифікат. Така сертифікація здійснюється всеукраїнськими об'єднаннями сільських господарів на підтвердження відповідності сільської садиби встановленим вимогам та наявності певного комплексу та рівня якості послуг.

Як вже було зазначено вище, Спілкою розроблено та втілено у життя програму категоризації «Українська гостинна садиба» та екомаркування «Зелена садиба»:

- Знак та сертифікат «Українська гостинна садиба» мають 210 власників у 21 регіоні, у тому числі 96 базового рівня, 38 - першого, 41 - другого, 35 - вищого рівня;
- Знак і сертифікат «Зелена садиба» мають 49 подвір'їв у 7 областях, у тому числі першого рівня - 45, другого рівня - 4.
- З метою виходу на європейський ринок ОСУ (стандарт організації України) готується на основі програми категоризації «Українська гостинна садиба».

В реєстрі ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» (добровільна категоризація «Ukrainian guest house») зареєстровано 471 садиба, з них 21 - в Черкаській області (4,5%), більшість яких мають першу категорію (наступна за базовою). Але є приклади садиб, розташованих на території Черкащини, які мають сертифікат вищої категорії.

Садиба «Коло друзів», яка розташована в мальовничому та затишному місці, поруч з Мошногірським пагорбом, на березі каналу вздовж Дніпра у селі Будище. За 700 м від садиби знаходиться ліс, за 2 км - річка Вільшанка, а за 3 км - Дніпро.

На відпочинок до цієї садиби приваблює не тільки сертифікат «Три квітки», але й сучасне представлення послуг, які надає садиба.

Простора територія, приватний ставок, рибалка, розташування на відстані 5-70 км від визначних пам'яток історії.

Для проживання пропонуються 2 комфортних будинки. Великий 2-поверховий з сучасним ремонтом та зручностями. площею 210 м. кв. (вітальня з каміном, простора оздоблена кухня-їдальня, 3 спальні, передпокої, 2 ванних кімнати, тераса і 2 великих балкони). Можливе розміщення з домашніми тваринами. Вартість перебування від 200 грн з людини. Оренда всього будинку - 1500 грн за добу.

Маленький дерев'яний 2-поверховий будиночок з пічним опаленням (невеличка кухня, сан. вузол, велику кімнату з панорамним вікном та виходом до саду та 2 маленьких кімнати на другому поверсі). Максимальне розміщення - 8 осіб. Оренда всього будинку - 1000 грн за добу.

Харчування за додаткову плату. Можливе придбання натуральних еко-продуктів з власного фермерського господарства.

Г осподарі проживають в окремому будинку.

Територія садиби добре озеленена і облаштована.

Є прокат спортивних велосипедів.

За додаткову плату пропонується рибалка, сауна, екскурсії по історичних та природних заповідниках, майстер-класи, анімаційні програми та дегустації.

В цій садибі є можливість проведення тренінгів та семінарів (є окреме приміщення, екран, проектор та інше обладнання). Тож, таку садибу можна використовувати не тільки для відпочинку, а й для *демонстрації можливостей сільського відпочинку* господарям, які тільки збираються

займатися цим видом діяльності і для тим, хто вже працює в сільському туризмі, але хоче покращити рівень обслуговування.

До туру, який розроблено в цій роботі, включено село Драбівці Золотоніського району. В селі ще немає пропозицій відпочинку в сільській садибі. Але село дуже цікаве і перспективне у цьому напрямку.

Це село, молодь з якого не хоче їхати до міста. Тут створили Молодіжну раду «Майбутнє Драбівець», яка є основним натхненником змін у селі. За ініціативи молоді в Драбівцях відкрили тренажерну залу, спільно розчистили і облагородили захаращений парк. Сільрада на підтримку ініціатив викупила приміщення колишнього бару, в якому Молодіжна рада відкриває коворкінг, кафе та дитячу кімнату. Зараз в селі працює школа, дитячий садок, лікарська амбулаторія, Будинок культури, 4 магазини. У селі знаходиться дерев'яна Свято-Троїцька церква ХУІІІ століття - пам'ятка національного значення. За сприяння сільської ради, у партнерстві з боку громадської організації, допомоги бізнесу (ТОВ «Баришівська зернова компанія») та простих жителів, успішно втілюються в життя проекти, що роблять Драбівці привабливим місцем для проживання.

Туристична привабливість села Драбівці зростає, якщо втілити в життя наступні пропозиції (Табл.3.5).

Таблиця 3.5

Пропозиції щодо покращення привабливості села Драбівці
Золотоніського району

Пропозиція	Ціна	Вартість, грн.
Встановлення двомовних туристичних знаків	900 грн/шт.	2700
Ремонт асфальтового покриття до Троїцької церкви	129 грн./кв.м.	5160
Виготовлення та придбання сувенірної продукції і презентаційних матеріалів про туристичний потенціал Золотоніської громади	10,56 грн/шт	1056
Виконання фото- та відеозйомка про туристичну привабливість Золотоніської громади	Безкоштовно	

Встановлення двомовних туристичних знаків на головних

автомобільних шляхах та туристичних об'єктах області з ініціативи підприємців громади. Ціна двомовних туристичних знаків коштує 900 грн, нам потрібно встановити 3 штуки, тобто вартість дорожніх знаків буде становити -2700 грн.

Ремонт асфальтового покриття до Троїцької церкви. Для того щоб зробити асфальтне покриття нам потрібно викласти 40 м доріжки, ціна за м² коштує 129 грн, тому загальна сума -5160 грн.

Виготовлення та придбання сувенірної продукції і презентаційних матеріалів про туристичний потенціал Золотоніської громади. Так як туристи будуть приїждати до села, потрібно зробити сувенірну продукцію, наприклад, магнітів. Вартість замовлення 1 шт. коштує 10,56 грн, продавати можна за 25 грн, на них слід зобразити найкращі місця Драбівців та Черкаської області.

Виконання фото- та відеозйомки про туристичну привабливість Золотоніської громади та розміщення матеріалу активними жителями громади на сайтах та інтернет-сторінках різних ресурсів. Фото і відеозйомка безкоштовна тому що цим будуть займатися активні жителі громади, а для них це буде рекламою їхніх послуг.

ВИСНОВКИ

Сільський туризм у більшості країн розглядається як невід'ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем. Розвиток сільського туризму стимулює розвиток малого підприємництва, дає певні підстави для диверсифікації видів підприємницької діяльності у селах і створення нових робочих місць. Зелений сільський туризм це саме той відпочинок, коли є можливість помилуватися чудовими птахами, насолодитися їх співом, погуляти по крутих лісових стежинах, спробувати смачні свіжоприготовлені блюда або просто влаштувати пікнік на свіжому повітрі, будете мати можливість залишитися наодинці з незайманою природою і насолодитися її щедрістю і гостинністю.

Сільський зелений туризм позитивно впливає на фізичне та моральне здоров'я людини, оскільки він включає у себе чинники, що надають оздоровчий, пізнавальний та естетичні ефекти. Зелений сільський туризм чудовий також тим, що тут немає тієї величезної кількості туристів, яку можна побачити на популярних курортах світу. Такого роду відпочинок особливо потрібний для жителів великих міст.

З кожним роком сільський зелений туризм набуває все більшого і більшого поширення як серед сільського населення, яке надає послуги гостинності, так і серед міських жителів, які залюбки користуються такою гостинністю.

Громадська організація «Спілка сільського зеленого туризму України» проводить велику роботу по удосконаленню організації сільського туризму в Україні. Доходи організації складаються із разових, періодичних, цільових внесків та відрахувань засновників і членів Спілки та інших доходів, якими, наприклад, можуть бути благодійні внески або кошти цільових програм, в тому числі і іноземних, спрямованих на підтримку розвитку зеленого туризму в Україні. З метою розвитку різних форм поселення у сільській місцевості, підвищення якості комплексного обслуговування туристів, надаваних послуг

розміщення та сприяння розвитку сільських територій в Україні Спілкою розроблено Програму добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба».

Черкаська область знаходиться у списку серед восьми цільових областей України, в яких діє Програма з аграрного і сільського розвитку (АГРО), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Розвиток аграрного сектору, особливо у вигляді фермерства, зростання доходів малих і середніх підприємств агросектору, розширення їх доступу до фінансових ресурсів, стимулює і інтерес до відпочинку в сільській місцевості.

Черкащина - перша область, де розробили ландшафтне планування територій. Область стала піотною в Україні, де запроваджуватимуть перспективне планування з метою поліпшення та відновлення ландшафтів за принципами сталого розвитку при здійсненні економічної діяльності.

За рейтингом комфортності і сталого розвитку малих та середніх сіл України всеукраїнського видання «Сучасне українське село» з десятків сіл Черкаської області було обрано 4 села, в яких певні показники відповідають нормам і за яких село успішно розвиватиметься. Презентація успішних фермерських підприємств у складі сільських громад в такого роду рейтингах позитивно впливає на їх туристичний імідж.

Інтенсифікація діяльності ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» на Черкащині сприяє не тільки організації нових осередків надання послуг сільського туризму, а й сприяє підвищенню рівня обслуговування туристів на вже функціонуючих садибах.

Розробка рекламного туру може бути використана Спілкою або державними органами Черкаської області з метою популяризації сільського туризму, пропаганди сертифікації садиб з метою покращення обслуговування. Наявні позитивні зрушення у напрямку розвитку і удосконалення аграрного сектору Черкащини мають стимулювати подальше нарощування кількості пропозицій послуг сільського туризму з боку успішних фермерських

господарств області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз державної політики на підтримку туризму в Україні та практичні рекомендації поліпшення її ефективності : аналітичне дослідження / [Державна туристична адміністрація України]. - К. : ДТАУ, 2005. - 170 с.
2. Андрєєва Н. Сучасна організація аграрного туризму в Україні як перспективний напрямок розвитку сільських територій / Н. Андрєєва, С. Нездоймінов, І. Дишловий // Економіст. - 2011. - № 7. - С. 25-28.
3. Багрій М. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної привабливості сільських територій / М. В. Багрій // Агросвіт. - 2014. - № 14. - С. 69-72.
4. Барановський М. Туризм як форма активізації розвитку сільських депресивних територій / М. Барановський // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. - 2008. - Вип. 24. - С. 13-21.
5. Баталов Д. І. Розвиток системи та інфраструктури сільського туризму / Д. І. Баталов, Т. П. Литвиненко // Екологія плюс. - 2013. - № 5. - С. 19-20.
6. Биркович В. І. Сільський зелений туризм - пріоритети розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. - 2008. - №1 (6). - С. 138-143.
7. Богуш Л. Г. Становлення туристичного сегмента сфери зайнятості сільського населення: проблеми, підходи до розв'язання / Л. Г. Богуш // Агросвіт. - 2010. - № 15. - С. 13-18.
8. Бондар В. В. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва / В. В. Бондар, Я. Л. Ганжа // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - 2012. - № 4. - С. 114-120.
9. Братюк В. П. Аналіз досвіду західних країн щодо формування державної політики сприяння розвитку туризму / В. П. Братюк // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 9 (135). - С. 63-71.
10. Булах Т. М. Сільський туризм як перспективний напрям для

соціально-економічного розвитку села / Т. М. Булах // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - № 11. - С. 143-147.

11. Бунь Л. Сільський чи європейський : [сільський туризм] / Л. Бунь // Агро перспектива. - 2010. - № 5. - С. 16-17.

В. Васильєв В. Апітуризм - відпочинок у селі : поради організаторові та власникові садиби / В. Васильєв, О. Вінніков // Пасіка. - 2012. - № 8.

12. Васильєв В. П. Організаційна структура спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні / В. П. Васильєв, П. А. Горішевський, Ю. В. Зінько // Туризм сільський зелений. - 2014. - № 1. - С. 16-17.

13. Веремчук В. Екологічний туризм на Поліссі / В. Веремчук // Туризм сільський зелений. - 2013. - № 1. - С. 26-27.

14. Вишневська Ю. В. Сертифікація основних послуг у галузі сільського зеленого туризму / Ю. В. Вишневська // Південноукраїнський правничий часопис. - 2010. - № 4. - С. 110-113.

15. Вінніков О. Акти законодавства України про екологічний (зелений) та сільський туризм / О. Вінніков // Туризм сільський зелений. - 2014. - № 1. - С. 13-15.

16. Вінніков О. Правове регулювання сільського туризму в Україні : особливості здійснення туристичної діяльності фізичними особами / О. Вінніков // Юридична газета. - 2012. - 19 черв. (№ 25). - С. 16-17.

17. Вінніков, О. Зелений туризм: можливості та форми розвитку в Україні / О. Вінніков // Туризм сільський зелений. - 2012. - № 1. - С. 6-10.

18. Вовк В. Сільський зелений туризм - явище багатогранне / В. Вовк // Екологічна газета. - 2010. - 24 груд. (№ 23/24). - С. 4-7.

19. Вовк В. Смак зеленого туризму : відвідавши українське село, відчуєте смак сільського зеленого туризму / В. Вовк // Новини агротехніки. - 2013. - № 1/2. - С. 54-58.

20. Воробйова О. А. Розвиток рекреаційно-туристичної сфери як соціо-еколого-економічної системи на принципах сталого розвитку / О.А. Воробйова // Екологічний вісник. - 2010. - № 5. - С. 26-27.

21. Габа М. І. Чинники впливу на діяльність підприємств сільського зеленого туризму Карпатського регіону / М. І. Габа // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 1. - С. 88-92.
22. Галич О. А. Анімаційні технології в сільському зеленому туризмі / О. А. Галич, І. В. Шевченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки / Полтавська державна аграрна академія. - Полтава : ПДАА, 2011. - Вип. 3, Т. 1. - С. 299-303.
23. Галич О.А. Зелений туризм: сутність та перспективи розвитку на Полтавщині / О.А. Галич, І.В. Шевченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки / Полтавська державна аграрна академія. - Полтава : ПДАА, 2010. - Вип. 1, Т. 1. - С. 38-45.
2011. Герасименко В. Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: [монографія] / В. Г. Герасименко, С. Г. Нездоймінов. - Одеса: Пальміра, - 178 с.
24. Гетьман В. І. Екологічна стежка у національному природному парку / В. І. Гетьман // Туризм сільський зелений. - 2012. - № 1. - С. 19-22.
25. Гетьман В. І. Питання розвитку сільського екотуризму в Україні / В. І. Гетьман // Туризм сільський зелений. - 2010. - № 2. - С. 19.
26. Гловацька В. В. Напрями підвищення ефективності становлення сільського (зеленого) туризму / В.В. Гловацька // Інноваційна економіка. - 2007. - № 3. - С. 110-113.
27. Гловацька В.В. Особливості розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності / В.В. Гловацька // Інноваційна економіка. - 2010. - № 16. - С. 45-48.
28. Горб О. Агротуризм як можливість розвитку сільських територій: досвід Польщі для Полтавщини / О. Горб, О. Кощенко // Село полтавське. - 2012. - 24 лют. (№ 8). - С. 4.
29. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання гостинності / П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінко. - Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. - 148 с.

30. Гришова І. Ю. Концептуальні засади розвитку сільського зеленого туризму / І. Ю. Гришова // Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу : зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 15-17 жовтн. 2015) / М-во освіти і науки України, Терн. націон. техн. ун-т ім. І. Пулюя [та ін]. - Тернопіль : ФОП Паляниця В.А. - 2015. - С. 18-20.
31. Гришова І. Ю. Сталий розвиток аграрної економіки в контексті розвитку сільського зеленого туризму / Дем'яненко М. Я., Гришова І. Ю. // Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку : функціональний, галузевий і регіональний вектори : [колективна монографія] / За ред. С.М. Шкарлета. - К. : ТОВ «Кондор», 2015. - 316 с. - С. 48-54.
32. Гусєв В.О. Парадигма сталого інноваційного розвитку України / В.О. Гусєв, О.О. Мужилко // Економіка та держава. - 2011. - № 9. - С. 115-118.
33. Дишловий І. М. Розвиток туризму як стимулюючий фактор оздоровлення екологічної ситуації на території / І. М. Дишловий // Екологічний вісник. - 2010. - № 2. - С. 26-27.
34. Дідик Я. М. Діагностика рівня відпочинкових послуг у сільських оселях України / Я. М. Дідик // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 10. - С. 203-210.
35. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: [навч. посіб.] / О.Ю. Дмитрук. - К. : Альтерпрес, 2004. - 192 с.
36. Донченко Л.М. Проблеми та перспективи державної підтримки розвитку туризму / Л.М. Донченко, Н.П. Гостєва // Держава та регіони. Сер. “Державне управління”. - 2010. - №1. - С. 37-42.
37. Дудзяк О.А. Агротуристичний продукт: товар чи послуга? / О.А. Дудзяк // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. - Спец. вип. - Полтава: ПДАА. - 2015. - С. 88-93.
38. Дудзяк О.А. Основні принципи класифікації в сільському зеленому

туризмі / О.А. Дудзяк // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. - Вип. 98. - Харків: ХНТУСГ, 2010. - 371 с.

39. Дудзяк О.А. Роль дорадництва в розвитку сільського зеленого туризму / О.А. Дудзяк // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. - Кам'янець-Подільський. - Вип. 23. - 2015. - С. 398-400.

40. Екотуризм - важливий фактор стійкого розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ecoyouth.freenet.uz>.

41. Екотуризм і сільський туризм - точки перетину // Туризм сільський зелений. - 2010. - № 2. - С. 16-18.

42. Енциклопедичний словник-довідник з туризму ; авт.-уклад.: В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух, передмова В.М. Литвина. - К. : Вид. дім «Слово», 2006. - 372 с

43. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://tourlib.net>

44. Ємець Г.С. Регіональний підхід до управління економічними процесами: [монографія] / Г.С. Ємець, М.А. Лендел. - К: вид-во «Наукова думка», 1992 - 222 с.

45. Живолуп Н. Сільський туризм як один із стратегічних напрямів економічного розвитку Полтавського регіону / Н. Живолуп // Інноваційне забезпечення економічного розвитку регіону : матер. Всеукр. НПК, присвяченої 10-річчю від дня заснування кафедри фінансів, банківської справи та державного управління ПолтНТУ, 25-27 трав. 2011 р. - Полтава : ПолтНТУ, 2011. - С. 28-30.

46. Жукова О. Історія проекту "Марійкина садиба" (Херсонська область) / О. Жукова // Туризм сільський зелений. - 2013. - № 2. - С. 17-21.

47. Забуранна Л. В. Зарубіжний досвід розвитку сільського зеленого туризму / Л. В. Забуранна // Економіка АПК. - 2011. - № 6. - С. 178-183.

48. Забуранна Л. В. Маркетингове дослідження портрету власників

- садиб сільського зеленого туризму / Л. В. Забуранна // Туризм сільський зелений. - 2012. - № 2. - С. 6-10.
49. Забуранна Л.В. Обґрунтування взаємозв'язків підприємств сільського аграрного туризму із макроекономічним оточенням / Л.В. Забуранна // Агросвіт. - 2013. - № 2. - С. 24-28.
50. Забуранний С. В. Розвиток туристичної діяльності у сільській місцевості України / С. В. Забуранний // Економіка АПК. - 2014. - № 4. - С. 100-106.
51. Завальнюк І. М. Світовий досвід розвитку сільського туризму / І.М. Завальнюк // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. - 2014. - № 2. - С. 77-79.
52. Заїка О. Зелений туризм з точки зору земельного законодавства / О. Заїка, В. Погойда // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. - 2014. - № 2. - С. 79-80.
53. Закон України про туризм : за станом на 6 жовт. 2011 р. : офіційне видання / Верховна Рада України. - К. : Парламентське вид-во, 2011. - 31 с.
54. Законодавство України про туризм і готельну справу : зб. офіційних текстів законів станом на 15 лют. 2013 р. / упоряд. Ю. І. Руснак. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 241 с.
55. Захарова С.Г. Державне регулювання інфраструктури туризму в Україні / С.Г. Захарова // Держава та регіони. - Запоріжжя, 2009. - Вип. 1. - С. 64-69.
56. Зелений туризм - панацея чи черговий міф? [Електронний ресурс] / Н. В. Васильєва. - Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua>.
57. Зелений туризм з релігійно-рідзінками [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua>
58. Зінько Ю. В. Організаційно-територіальна структура сільського туризму в Україні / Ю. В. Зінько, М. Й. Рутинський, П. А. Горішевський // Туризм сільський зелений. - 2012. - № 2. - С. 16-17.
59. Зубко Ю. Державна підтримка та механізми сприяння розвитку екологічного (зеленого) туризму в Україні / Ю. Зубко // Туризм сільський

зелений. - 2008. - №4. - С. 8-10.

60. Ігнатенко М.М. Проблеми та перспективи розвитку сільського туризму в Україні / М.М. Ігнатенко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. - Серія «Економічні науки». - Т. 12, № 1 (43). - Львів, 2010. - С. 252-255.

61. Ігнатенко М.М. Соціально-економічні аспекти активізації агротуристичної діяльності / М.М. Ігнатенко // Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 10 березня 2010 р. - К.: НАКККіМ, 2010. - С. 243-246.

62. Ілляшенко С.М. «Зелений» туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону / С.М. Ілляшенко, Н.С. Ілляшенко, В.О. Щербаченко // Економіка України. - 2013. - № 8. - С. 33-39.

63. Ілляшенко С. М. Аналіз потенціалу ринку туристичних послуг Сумської області / С. М. Ілляшенко, В. О. Щербаченко // Вестник национального технического университета "ХПИ". - 2012. - № 14. - С. 65-77.

64. Ісаєнко В. М. Забезпечення якості продукції та послуг в агротуризмі / В. М. Ісаєнко, К. О. Бабікова // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. - 2013. - Вип. 19, № 1. - С. 247-52.

65. Кальніченко А. Зелений (сільський) туризм: як розвивати його, не зашкодивши довкіллю?: [правове регулювання] / А. Кальніченко // Землевпорядний вісник. - 2011. - № 11. - С. 26-29.

66. Кафарський О.В. Законодавче забезпечення господарських відносин у сфері сільського туризму / О.В. Кафарський // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 54. - К.: ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011 - С. 425-431.

67. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. - Чернівці : Книга ЧЧІ, 2003. - 300 с.

68. Кінаш І. П. Формування туристично-рекреаційної інфраструктури як напрям розвитку екологічних послуг / І. П. Кінаш // Екологічний вісник. -

2012. - № 6. - С. 25-26.

69. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму / В.К. Кіптенко. - К.: Знання, 2010. - 502 с.

70. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму : [навч. посіб.] / М.П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. - К.: Знання, 2011. - 334 с.

71. Коберніченко Т. Методичний посібник з сільського туризму / Коберніченко Т., Васильєв В., Зінко Ю., Горішевський П. - К., 2005. - 84 с.

72. Козловський Є. Роль туристичної галузі в активізації соціальної роботи в сучасному українському суспільстві / Є. Козловський // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. - 2005. - № 244. - С. 86-91.

73. Колесник О. О. Формування класифікаційних ознак туризму в системі економічних аспектів розвитку суспільства / О. О. Колесник // Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки: економіка, організація і управління підприємством. - 2009. - № 1 (47). - С. 171-175.

74. Колесник О.О. Економіка і статистика туристичного ринку : [монографія] / О.О. Колесник. - Житомир : ЖДТУ, 2011. - 196 с.

75. Коніщева Н.Й. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність і шляхи удосконалення / Н.Й. Коніщева, А.М. Близнюк // Вісник ДІТБ. - 2007. - № 11. - С. 76-84.

76. Корчинська О. О. Організаційно-економічне та інституційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму / О. О. Корчинська // Агросвіт. - 2015. - № 5. - С. 80-83.

77. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етноісторичний туристичний кластер "Древлянська земля") : [монографія] / М. М. Костриця ; за наук. керівництвом і заг. ред. проф. Є. І. Ходаківського, проф. Ю. С. Цал-Цалка. - Житомир : ЖДТУ, 2006. - 196 с.

78. Кравцов С. С. Оцінка інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму на основі розрахунку ефекту мультиплікатора / С. С. Кравцов // Механізми державного управління економікою України : зб. наук.

праць ДонДУУ. - Донецьк : ДонДУУ, 2010. - Т. XI. - С. 398-405. - (Серія «Державне управління»; вип. 173).

79. Кравченко Н.О. Альтернативні різновиди туризму в контексті сталого розвитку України / Кравченко Н.О. // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук.праць. В 4-х т. - К.: ВГЛ Обрії, 2004. - Т.3. - С.103-105.

80. Кравчук І. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження / І. Кравчук // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». - 2008. - Вип. 24. - С. 134-141.

81. Крюкова І. О. Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму в Південному регіоні України / І. О. Крюкова // Економічний форум. - 2015. - № 1. - С. 69-75.

82. Кудла Н. Є. Механізм категоризації сільських садиб у розвитку зеленого туризму / Н. Є. Кудла // Економіка АПК. - 2010. - № 8. - С. 100-106.

83. Кудла Н.Є. Шляхи підвищення якості сільського туризму / Н.Є. Кудла // Економіка АПК. - 2012. - № 5. - С. 116-122.

84. Кудла Н. Схильність селянської сім'ї до надання туристичних послуг / Н. Кудла // Туризм сільський зелений. - 2012. - № 1. - С. 14-18.

85. Кузик С. П. Географія туризму : [навч. посіб.] / С. П. Кузик. - К. : Знання, 2011. - 271 с.

86. Кулік А. В. Оцінка ключових факторів успіху підприємств сільського зеленого туризму / А. В. Кулік // Економіка і регіон. - 2012. - № 4. - С. 80-91.

87. Куліковський Б. Задля розвитку села / Б. Куліковський, Ю. Левицька. - Освіта аграрна. - 2008. - № 2. - С. 2.

88. Куліш І. М. Екологічний туризм як чинник розвитку сільських територій України / І. М. Куліш // Економіка АПК. - 2013. - № 2. - С. 80-85.

89. Кучер Н. Зелений туризм на Полтавщині: де і як відпочити дешево / Н. Кучер // Коло. - 2014. - 10-16 лип. (№ 28). - С. 12.

90. Лесів М. Економіко-правове регулювання агротуристичної діяльності європейських країн / М. Лесів // Агросвіт України. - 2010. - № 3. - С. 32-33.
91. Литвин І. В. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні / І. В. Литвин, М. О. Нек // Регіональна економіка. - 2013. - № 2. - С. 81-88.
92. Лужанська Т.Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи / Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. - К.: Кондор, 2008. - 385 с.
93. Маєвський Я. Агротуризм: poradnik для сільського господаря / Я. Маєвський. - Львів, 2005. - 80 с.
94. Мазур Є. Село - туристам : [про сільський зелений туризм] / Є. Мазур // Агробізнес сьогодні. - 2010. - Серп. (№ 15/16). - С. 14-15.
95. Макаренко П.М. Розвиток механізму державної підтримки особистих селянських господарств / П.М. Макаренко // Держава та регіони. - 2009. - №3. - С.45-49.
96. Макаренко П.М., Аграрна політика держави у земельних відносинах на селі / П.М. Макаренко, Ю.О. Литвин, А.П. Макаренко // Академічний огляд. Серія: Економіка та підприємництво. Дніпропетровськ. - 2009. - С. 37-47.
97. Малік М. Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій / М. Й. Малік, Л. В. Забуранна // Економіка АПК. - 2012. - № 5. - С. 110-115.
98. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П. Мальська, Н.В.Антонюк, Н.М.Ганич. - К.: Знання, 2008. - 661 с.
99. Мармуль Л.О. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: [монографія] / Л.О. Мармуль, Т.А. Пінчук. - Херсон: Айлант, 2009. - 168 с.
100. Мармуль Л.О. Соціально-економічні засади організації та розвитку сільського туризму в Україні / Л.О. Мармуль Ю.П. Грицку-Андрієш // Бізнес-навігатор : наук.-вир. жур. - Вип. 2. - Херсон: МУБіП, 2010. - С.5-13.

101. Мармуль Л.О. Соціально-економічний потенціал сільських територій як основа розвитку підприємств сільського зеленого туризму на засадах інноваційності / Л.О. Мармуль, М.М. Ігнатенко, О.А. Сарапіна // Економіка і менеджмент культури. - № 2. - 2016. - С. 32-38.
102. Марченко О.А. Динаміка та регіональна ефективність розвитку туристичної галузі України / О.А. Марченко // Можливості та розвиток сучасного туризму: світовий та національний досвід : [колективна монографія]. - Запоріжжя. Запорізький національний технічний університет, 2014. - С. 29-36.
103. Марченко О.А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі: [монографія] / О.А. Марченко. - Херсон: Айлант, 2014. - 362 с.
104. Мастюх К. В. Втілення іноземного досвіду туризму у соціальному проекті "Зелений туризм для всіх" : [на прикладі Полтавської обл.] / К.В. Мастюх // Екологія плюс. - 2013. - № 5. - С. 21-22.
105. Мастюх К. В. Роль зеленого паркового туризму у підвищенні емоційного інтелекту людини / К. В. Мастюх // Екологія плюс. - 2014. - № 1. - С. 34-35.
106. Матвійчук Л. Ю. Формування інвестиційних ресурсів для розвитку агротуризму в Україні / Л. Ю. Матвійчук // Агросвіт. - 2012. - № 5. - С. 3540.
107. Молікевич Р.С. Забезпеч нас доступом до мережі інтернет як індикатор розвитку інформаційного простору Херсонської області / Р.С. Молікевич // Науковий вісник ХДУ. - 2016. - № 4. - С. 27-30.
108. Молнар О.С. Передумови та стан розвитку сільського зеленого туризму на Закарпатті / Молнар О.С., Кушнір Ю.Б., Важинський Ф.А. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. - 2009.
109. Нездоймінов С.Г. Державно-приватне партнерство у сфері рекреації та туризму в контексті соціальної відповідальності / С.Г. Нездоймінов, Н.М. Андрєєва // Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян: [монографія]: у 2-х т. / за заг. ред. Г. Г. Півняка; М-во освіти і науки

України; Нац. гірн. ун-т. - Д.: НГУ, 2014. - Т. 2. - С. 231-237.

110. Нездоймінов С. Г. Терруар як основа розвитку винного туризму на Півдні України / С. Г. Нездоймінов // Агросвіт. - 2013. - № 22. - С. 46-52.
111. Нємцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д. Нємцов, Л.Е. Довгань. - К. : Екс. 06, 2001. - С. 242.
112. Ніколаєв К. Д. Паспортизація туристичних об'єктів у межах сільських населених пунктів / К. Д. Ніколаєв, К. О. Бабікова, В. М. Ісаєнко // Екологічний вісник. - 2012. - № 4. - С. 30.
113. Ніколаєв К. Д. Перспективи та сучасний стан сільського туризму на Волині / К. Д. Ніколаєв // Агроекологічний журнал. - 2012. - № 3. - С. 8083.
114. Ніколаєв К. Д. Сучасні підходи й шляхи екологізації туризму в Україні / К. Д. Ніколаєв, В. М. Ісаєнко // Екологічний вісник. - 2010. - № 2. - С. 27-28.
115. Ніколаєнко Л. Маршрут зеленого туризму: на вечорниці до тітки Ганни в Довгалівку : [Миргородський р-н] / Л. Ніколаєнко // Село полтавське. - 2013. - 13 черв. (№ 23). - С. 7.
116. Обревко Т. О. Організація зеленого туризму на Полтавщині / Т.О. Обревко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. - Полтава : ПДАА, 2013. - Вип. 1 (6), Т. 3. - С. 243247.
117. Осадча Т. С. Сільський зелений туризм в Україні: окремі аспекти організації, обліку і контролю : [монографія] / Т. С. Осадча ; за ред. професора В. Є. Труша. - Херсон : Одді-плюс, 2009. - 294 с.
118. Осауленко О.Г. Основні напрями стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 р. / О.Г. Осауленко, І.І. Пилипенко, Я.Я. Карчев // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. - Вип. 13 ; Ред. кол.: І.І. Пилипенко (голов. ред.) та ін. - К. : ТОВ «Формат». - 2013. - С 3-9.
119. Основи знань щодо надання послуг з організованого відпочинку в агрооселях (сільський зелений туризм) / В.П. Васильєв, П.А. Горішевський, Т.П. Кальна-Дубінюк. - К.: 2013. - 60 с.
120. Офіційний сайт Державної служби статистики України

[Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

121. Шот М. Дедалі більше людей хочуть відпочивати в селах: розвиткові зеленого туризму перешкоджає недосконалість законодавства / М. Шот // Урядовий кур'єр. - 2013. - 3 верес. - С. 12.
122. Шпак Л. О. Трансформаційно-методичні засади оцінки розвитку туристично-рекреаційних комплексів / Л. О. Шпак // Агросвіт. - 2014. - № 3. - С. 48-52.
123. Шпеник Т. К. Рекламна кампанія в сільському зеленому туризмі. Практичний аспект : на матеріалах Закарпатської області / Т. К. Шпеник // Туризм сільський зелений. - 2013. - № 2. - С. 22-24.
124. Шпеник Т. К. Сільський туристичний продукт Закарпаття / Т.К. Шпеник // Туризм сільський зелений. - 2014. - № 1. - С. 22-24.
125. Шулик Н. Зелений туризм - в дії : [про зону відпочинку "Старий хутір" під с. Опішня Зіньківського р-ну] / Н. Шулик // Голос Зіньківщини. - 2011. - С. 2.
126. Юр'єва-Юрій А. В. Стимулювання праці в межах інтеграційних утворень зеленого туризму / А. В. Юр'єва-Юрій // Агросвіт. - 2010. - № 23. - С. 40-43.
127. Явкін В.Г. Проблеми географії та менеджменту туризму // Явкін В.Г., Руденко В.П., Король О.Д. - Чернівці : Рута, 2006. - 260 с.
128. Ярковий А. О. Шляхи та перспективи розвитку сільського туризму в Україні / А. О. Ярковий, В. Г. Вдович // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2011. - Вип. 163, ч. 1. - С. 81-85.
129. Ясиновський, В. Зелене світло - зеленому туризму : фахівці очікують його з появою земельного ринку / В. Ясиновський // Землевпорядний вісник. - 2011. - № 8. - С. 12-17.

Додаток А

Критерії та показники конкурентоспроможності господарств та підприємств сільського зеленого туризму

Конкурентоспроможність	Роль показника в оцінці	Порядок розрахунку показника
1. Показник ефективності виробничої діяльності підприємств (Евд)		
1.1. Відносний показник витрат на одиницю продукції (В)	Відображає ефективність витрат у процесі випуску продукції	$V = \text{валові витрати/обсяг випуску продукції}$
1.2. Відносний показник фондівддачі (Ф)	Характеризує ефективність використання основних фондів	$\Phi = \text{обсяг випуску продукції/ середньорічна вартість виробничих фондів}$
1.3. Відносний показник рентабельності товару (РТ)	Характеризує ступінь прибутковості товару	$PT = \text{чистий прибуток від реалізації/ повна собівартість продукції}$
1.4. Відносний показник продуктивності праці (ПП)	Відображає ступінь організації виробництва та використання робочої сили	$ПП = \text{обсяг випуску/середньоспискова чисельність робітників}$
2. Платоспроможність підприємства (Пп)		
2.1. Коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл)	Характеризує можливість задоволення поточних зобов'язань за рахунок усіх мобілізованих оборотних активів	$K_{зл} = \text{оборотні активи/поточні зобов'язання}$
2.2. Коефіцієнт ліквідності (Кл)	Характеризує можливість покриття поточних зобов'язань	$K_{л} = \text{ліквідні активи/поточні зобов'язання}$
2.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Ка)	Характеризує можливість покриття поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних активів	$K_{а} = \text{високоліквідні активи/поточні зобов'язання}$
3. Показники фінансової стійкості підприємств (Фс)		
3.1. Коефіцієнт фінансової стійкості (Кфс)	Показує питому вагу власних коштів у загальних витратах підприємства	$K_{фс} = \text{власні кошти/валюта балансу}$
3.2. Коефіцієнт фінансової автономії (Кфа)	Відображає частку власних коштів у загальній сумі заборгованості підприємства	$K_{фа} = \text{власні кошти/залучені кошти}$
3.3. Коефіцієнт оборотності балансу (Коб)	Визначає частку виручки у 1 грн. витрат підприємства	$K_{об} = \text{виручка від реалізації за рік/ середня валюта балансу}$
3.4. Коефіцієнт маневреності власних коштів (Км)	Характеризує ступінь мобільності використання власних коштів	$K_{м} = (\text{оборотні кошти} - \text{необоротні активи})/\text{власний капітал}$
4. Конкурентоспроможність товару (Кт)		
4.1. Якість товару (Кя)	Характеризує здатність товару задовольняти потребу у відповідності з його призначенням	Комплексний метод оцінки, що передбачає виділення критеріїв оцінки якості продукції
4.2. Ціна товару (Кц)	Визначає вартість товару підприємства в торгівельній мережі	Порівняльна оцінка з цінами, які пропонують за аналогічний товар підприємства-конкуренти

Додаток Б

Географічний центр України у селі Мар'янівка

№	ВИМОГА	КАТЕГОРІЯ			
II	Садиба, благоустрій території	Б	1	2	3
7	Наявність світлової вивіски	-	-	+	+
8	Наявність знаку «Українська гостинна садиба»	+	+	+	+
9	Наявність окремого входу для гостей	-	-	+	+
10	Ознакування на будинку чи подвір'ї	+	+	+	+
11	Засоби розміщування повинні мати зручні під'їзні шляхи з необхідними дорожніми знаками та вимощеними пішохідними доріжками	-	-	+	+
12	Декоративне і (або) огороджувальне озеленення території Зовнішній благоустрій ділянок садибної забудови включає у себе влаштування огорож, проїздів, доріжок, майданчиків відпочинку, дитячих і господарських майданчиків, декоративне озеленення та квіткове оформлення.	+	+	+	+
13	Місце для паркування автомобіля на території садиби	+	+	+	+
14	Наявність гаражу для паркування	-	-	-	+
15	Обладнане місце для відпочинку поза межами будинку (альтанка, колиба, зона відпочинку під тентом тощо) зі столом та місцями для сидіння	-	+	+	+
16	Спеціально обладнане місце для приготування страв на відкритому вогні	+	+	+	+
17	Дитячий ігровий майданчик	-	-	+	+
18	Баня/сауна	-	-	+	+
19	Басейн	-	-	-	+

Рис. Вимоги до наявності певних показників для проведення категоризації сільської садиби